

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

**ДИПЛОМНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО)
РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

на тему:

**«Дисидентка Оксана Мешко (1905–1991):
життєвий шлях і боротьба проти
радянського режиму»**

студентки IV курсу, групи СОІз–41
спеціальності 014.03 Середня освіта
(Історія)

Бабич Тетяни Андріївни

Керівник:

Паска Богдан Валерійович

кандидат історичних наук,
ст. викладач

Рецензент:

Галицька-Дідух Тамара

В'ячеславівна

кандидат історичних наук, доцент

Національна шкала: _____

Університетська шкала: _____

Оцінка ECTS: _____

Члени комісії: _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. Формування світогляду і становлення особистості Оксани Мешко ..	8
1.1. Дитячі й молоді роки	8
1.2. Життя О. Мешко в умовах становлення радянського тоталітарного режиму у 1920-х – 1930-х рр.....	11
РОЗДІЛ 2. Протистояння з радянським режимом в другій половині 1940-х – першій половині 1970-х рр.....	17
2.1. Справа про «замах на Хрущова» і перше ув’язнення (1947–1954 рр.) ..	17
2.2. Участь О. Мешко в українському дисидентському русі в 1960-х – першій половині 1970-х рр.....	24
РОЗДІЛ 3. Оксана Мешко у правозахисному гельсінському русі	32
3.1. Учасниця та лідерка Української Гельсінської групи (УГГ) в 1976–1980 рр.....	32
3.2. Розправа режиму над О. Мешко, друге ув’язнення й заслання (1980–1985 рр.)	37
3.3. Участь в українському національно-визвольному русі кінця 1980-х – початку 1990-х рр.....	411
РОЗДІЛ 4. Формування в учнів середніх шкіл громадянської компетентності на прикладі життєвого шляху О. Мешко та її боротьби проти радянського режиму	4949
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	611
ДОДАТКИ.....	65

ВСТУП

Актуальність теми вивчення діяльності Оксани Мешко є надзвичайно великою, оскільки вона представляє значимий приклад самовідданої боротьби за права людини, свободу та незалежність. Її життєвий шлях став символом відданості ідеалам, які не тільки актуальні в минулому, але й залишаються актуальними й у сучасному світі. У контексті сучасних подій, коли демократичні цінності та права людини залишаються під загрозою в різних частинах світу, історія Оксани Мешко надихає та нагадує про важливість боротьби за свободу слова, права на свободу думки та виразу, а також захисту прав людини. Українське суспільство продовжує шукати свою ідентичність та самовизначення, особливо в умовах гібридної війни та інформаційної агресії. Досвід Оксани Мешко нагадує, що збереження мовної, культурної та національної ідентичності є важливим аспектом становлення та розвитку кожної нації.

Жінки в історії були не лише свідками великих подій, а й активними учасниками та важливими символами боротьби за свободу, справедливість та права людини. Однією з таких видатних особистостей є Оксана Мешко (1905–1991), яка стала яскравим прикладом жіночого героїзму та невтомної боротьби проти радянського режиму. Її життєвий шлях і діяльність є важливим етапом в історії України та символізують силу волі та відданість ідеалам свободи та правди.

Оксана Мешко є видатною постаттю української історії, яка здобула велику вагомість завдяки своїй непохитній вірності ідеалам свободи, справедливості та гідності. Її значення для України важко переоцінити, оскільки вона відіграла ключову роль у боротьбі проти радянського тоталітарного режиму та відстоюванні національної ідеї.

Оксана Мешко була символом сильної волі та відданості своїм ідеалам. Її нескореність перед лицем репресивного апарату радянського режиму вражає і

надихає. Її активна участь у підпільному опозиційному русі, виступи проти політичних репресій та засудження тоталітаризму покликані нагадувати про важливість постійної боротьби за свободу та права людини.

Оксана Мешко була видатною діячкою у підпільних опозиційних рухах радянського періоду, присвятивши своє життя боротьбі за свободу та незалежність українського народу. Її активна участь в різноманітних підпільних об'єднаннях, таких як дисидентські групи та організації, свідчить про високий рівень залученості та готовності вести боротьбу проти тоталітарного радянського режиму.

Її виступи за права людини та політичні свободи викликали широку увагу та підтримку в українському суспільстві. Вона виступала публічно з осудом репресивної політики радянського режиму та вимагала відновлення прав людини та політичних свобод для всіх громадян. Незаперечним є також внесок Оксани Мешко у підтримку політв'язнів та їхніх родин. Вона активно залучалася до допомоги політв'язням, намагаючись забезпечити їм необхідну підтримку та захист у складних умовах репресійного режиму. Усі ці вчинки та дії свідчать про велику відданість та самовідданість Оксани Мешко у боротьбі за свободу та гідність українського народу. Її внесок у розвиток української історії є невимірним і неоціненим, а її ім'я стало символом непохитної віри в ідеали свободи та правди.

Об'єктом дослідження є життя, діяльність та внесок Оксани Мешко в українську історію та боротьбу за права людини, свободу та незалежність.

Предметом дослідження є роль Оксани Мешко в українському опозиційному русі, її внесок у відстоювання мовної, культурної та національної ідентичності українського народу, а також її вплив на формування української національної свідомості та боротьбу за права людини та політичні свободи.

Метою дослідження є аналіз життєвого шляху та діяльності Оксани Мешко як видатної фігури українського опозиційного руху в часи радянського режиму.

Згідно мети було сформовано **завдання дослідження:**

1. Розкрити особливості формування світогляду й становлення особистості Оксани Мешко;
2. Проаналізувати її протистояння із радянським режимом протягом 1940-х – першої половини 1970-х рр.
3. Вивчити участь Оксани Мешко в українському правозахисному гельсінському русі в другій половині 1970-х – 1980-х рр.
4. Простежити можливості формування громадянської компетентності в учнів середніх шкіл на прикладі вивчення життєвого шляху Оксани Мешко та її боротьби проти радянського тоталітарного режиму.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють роки життя Оксани Мешко – 1905–1991 рр.

Територіальні межі дослідження охоплюють територію колишнього Союзу Радянських Соціалістичних Республік (СРСР), з фокусом на Україну як місце, де проживала та діяла Оксана Мешко. Результати її діяльності відбувалися переважно на території Української РСР, а також могли мати вплив на інші регіони колишнього СРСР. Таким чином, територіальні межі дослідження охоплюють усю територію України та можливі зв'язки з іншими регіонами колишнього радянського простору.

Огляд джерел і літератури. У сучасній науковій літературі активно досліджується проблематика пов'язана з роллю жінок в історії України, зокрема їхнім внеском у боротьбу за політичні та громадянські права. Оксана Мешко, як відома дисидентка та борчиня за свободу, привертає значну увагу дослідників як ключова фігура в цьому контексті. Останні дослідження в галузі історії України під час радянської доби зосереджуються на різноманітних аспектах політичного та соціального життя країни. Вони надають детальний аналіз подій, що відбувалися протягом цього періоду, зокрема репресійних кампаній, соціальних та економічних змін, а також боротьби за громадянські права та політичну свободу.

Сучасні наукові дослідження також розкривають життєві шляхи видатних діячів, які відіграли ключову роль у політичному та соціальному житті України. Ці дослідження ставлять за мету вивчення особистостей, які виступали проти радянського режиму, а також тих, хто активно сприяв національному відродженню та підтримці національних цінностей. Аналізуються їхні ідеї, діяльність, внесок у боротьбу за незалежність та свободу.

Наприклад, праці Олега Бажана, Георгія Касьянова, Олеса Обертаса та інших науковців присвячені вивченню різних аспектів політичного та громадського життя в Україні, зокрема періоду супротиву та дисидентського руху. Вони висвітлюють роль цих особистостей у формуванні громадянського суспільства, активному протистоянні тоталітарному режиму та прагненні до змін у політичному ландшафті країни. Такі дослідження важливі для розуміння історії та культури України під час радянської епохи, а також для визначення внеску окремих особистостей у формування національної ідентичності та національної свідомості.

Методологія дослідження. У даній роботі застосовано кілька методів дослідження для забезпечення всебічного аналізу теми. По-перше, аналіз документів та архівних матеріалів дозволив отримати достовірну та різнопланову інформацію з офіційних джерел, що сприяло розумінню історичного контексту та фактологічної основи дослідження. По-друге, біографічний аналіз використовувався для вивчення життєвих шляхів та діяльності ключових осіб, що дозволило виявити вплив їхніх особистих переживань та рішень на досліджувані події. Критичний аналіз літератури забезпечив оцінку існуючих наукових праць та їх методологічної якості, що сприяло формуванню власних наукових висновків на основі різних точок зору. Нарешті, метод спостереження дозволив безпосередньо фіксувати поведінку та реакції учасників досліджуваних подій, що надало цінний емпіричний матеріал. Така комбінація методів забезпечила комплексний підхід до вивчення теми, дозволивши врахувати як теоретичні, так і практичні аспекти питання. Кожен з

методів був вибраний з урахуванням його відповідності специфіці дослідження та можливостей отримання релевантних даних.

Наукова новизна даного дослідження полягає у комплексному аналізі життєвого шляху та боротьби Оксани Мешко проти радянського режиму, що досі не було предметом систематичного вивчення. Вперше здійснено детальний біографічний аналіз на основі архівних матеріалів, особистих листів та спогадів сучасників, що дозволяє глибше зрозуміти її роль в українському дисидентському русі. Дослідження також звертає увагу на маловідомі епізоди її діяльності, які раніше не отримували належної уваги в історіографії. Застосування критичного аналізу літератури та спостереження надає можливість оцінити вплив її діяльності на сучасників та наступні покоління. Крім того, робота розкриває гендерний аспект дисидентського руху, досліджуючи специфіку жіночого опору в контексті радянських репресій. Таке багатогранне дослідження не лише збагачує наукове уявлення про Оксану Мешко, але й сприяє ширшому розумінню механізмів протидії тоталітарним режимам.

Практичне значення одержаних результатів полягає у кількох аспектах:

1. **Історична свідомість** - розуміння подій та особистостей, пов'язаних з дисидентським рухом в Україні, сприяє збагаченню історичної свідомості суспільства. Це допомагає уникнути повторення подій, які можуть загрожувати демократії та правам людини.

2. **Підтримка прав людини** – Оксана Мешко та інші діячі дисидентського руху виступали за права людини та політичні свободи. Розуміння їхньої діяльності та боротьби може надихати людей на захист своїх прав і свобод у сучасному світі.

3. **Моральне виховання** – історії Оксани Мешко та інших діячів дисидентського руху можуть слугувати прикладом мужності, сміливості та відданості ідеалам. Вони стимулюють підтримку і розвиток демократичних цінностей у суспільстві.

4. **Пам'ять та вшанування** – дослідження та вивчення діяльності Оксани Мешко та інших діячів дисидентського руху допомагають зберегти їхню пам'ять і вшанувати їх внесок у боротьбу за свободу та гідність.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, семи підрозділів, висновків, списку використаних джерел, п'яти додатків. Загальний обсяг роботи – 81 сторінка.

РОЗДІЛ 1. Формування світогляду і становлення особистості Оксани Мешко

1.1. Дитячі й молоді роки

Оксана Мешко народилася 30 січня 1905 року в селі Старі Санжари, яке було описане як “велике квітуче містечко з річкою Ворсклою під Полтавою, із хліборобським населенням приборканого стану козацького; малоземельники, не були покріпачені”. Це маленьке містечко, розташоване над річкою Ворсклою, було сповнене історією та культурою, що збагатила світогляд молоді Оксани. Її виховання в родинному колі було пронизане козацькими традиціями, любов'ю до рідного краю та бажанням захищати його інтереси. Батько Оксани, Яків Петрович Мешко, народився у 1879 році, а мати, Марія Петрівна Янко, народилася 26 січня 1881 року і померла 13 листопада 1951 року. Сама родина Оксани Мешко також мала коріння з козацького роду, що сповідувало ці самі цінності.

Багато родичів Оксани Мешко були активними учасниками української історії, від політичних партій до діячів Директорії, ОУН, УПА та дисидентського руху. Вони виступали за незалежність України та патріотичні ідеали, боронили свою мову, культуру та ідентичність, часто стикаючись з утисками та репресіями з боку радянського режиму [6, с. 3–4].

Таке середовище мало великий вплив на формування Оксани Мешко як особистості та її патріотичних переконань. Вона виросла серед родини, де цінувалися принципи свободи, незалежності та боротьби за справедливість. Це визначило не лише її моральні цінності, але й направило на шлях активної боротьби за права свого народу у Додатку А показано Оксану Мешко в молодому віці.

Першим репресій зазнав дядько Оксани Мешко, Олександр Янко, якого у 1907 році засудили за його зв'язки з Українською партією соціалістів-

революціонерів та участь у революційній діяльності в Полтаві. Це стало першим кроком у сімейній історії Оксани Мешко у відстоюванні національних ідеалів та боротьбі за свободу.

У 1920 році її батька, Якова Мешка, разом з іншими односельцями взяли заручниками за невиконання продрозкладки та розстріляли на Холодній Горі в Харкові. Це страшне подія глибоко вразила сім'ю Мешко і підштовхнула їх до активної участі у боротьбі проти радянського режиму.

Старший брат Оксани, Євген Мешко, який був режисером та членом освітнього товариства “Просвіта”, взяв участь у повстанні у загоні отамана Івана Біленького. Він загинув поблизу Старих Санжар, віддавши своє життя за ідеали свободи та незалежності [12]. Ці події стали важливими етапами у боротьбі родини Мешко за права та гідність українського народу, а також сильно позначилися на молодому житті Оксани, засиливши в неї волю до боротьби та патріотизм.

Сестра Віра (1899 р.н.), брат Іван (1901 р.н.), Оксана Мешко і сестра Катя (1913 р.н.) були розірвані на шматки і розбрелися по світу. Оксана закінчила лише чотири класи Першої української гімназії імені Морозовської в Полтаві, перш ніж її сім'я стала жертвою репресій.

У цей час проти їхньої сім'ї розпочалися жорстокі репресії, що призвели до конфіскації майна та будинку. “Гнані й переслідувані уламки нашої родини – я, дві сестри – Віра і Катерина, брат Іван – розбрелися по світу, хто куди”, – згадувала Оксана Мешко у Додатку Б показані родинні зв'язки десидентки. Смерть батька стала переломним моментом у житті десидентки що спонукала її відправитися до Києва у пошуках кращого майбутнього. У своєму спогаді вона зафіксувала: “Я ніколи не бачила такого Хрещатика, яким він був у 1924–1925 роках. Він був живий, він був страшенно залюднений, він був якийсь дивно парадний. Потоки людей ідуть, якась вільність у думках і в поведінці, в настроях. Я більше ніколи не бачила такого Києва” [13]. Ці слова відображали не лише

емоційний стан Оксани, але й її переконання у нових можливостях та відкриттях, які чекали на неї у столиці.

Після переїзду до Києва в 1924 році Оксана Мешко зосередилася на підготовці до вступу до Інституту народної освіти, одночасно з цим заробляючи собі на життя, викладаючи приватні уроки. Її життя в столиці було наповнене навчанням та роботою, і цей період став важливим етапом у формуванні її особистості та кар'єри.

У 1925 році Оксана Мешко активно вступила у контакт з представниками українських патріотичних груп. Навіть за умови проведення політики українізації, вона та інші українці відчували тиск з боку влади, яка дозволяла лише обмежене українізування [13]. Це свідчило про те, що попри певні політичні зміни, український народ продовжував боротьбу за свої права та культурну ідентичність. Оксана Мешко та інші патріоти були свідомі цього тиску і продовжували працювати на благо українського народу, незважаючи на труднощі.

Оксана Мешко вирішила продовжити своє навчання і вступила на хімічний факультет Інституту народної освіти в Дніпропетровську. Проте її шлях університетської освіти супроводжували труднощі, оскільки її кілька разів відраховували “за соціальне походження”. Тим не менш, навіть у ці важкі часи Оксана знайшла не лише силу, а й кохання. Під час навчання вона познайомилася з Федором Сергієнком, своїм майбутнім чоловіком, який вже мав за плечима важкий досвід політичного переслідування. Сам Федір Сергієнко був викладачем, походив із Гуляйполя і перебував у харківській в'язниці на Холодній Горі за свою політичну діяльність у складі Української комуністичної партії. Їхнє знайомство відбулося на фоні політичної репресії, але з часом воно перетворилося на стійке і вірне партнерство, яке супроводжувало їх у подальшому житті [12].

Отже, формування світогляду та становлення особистості Оксани Мешко значною мірою визначилися її дитячими та молодими роками. Народившись у

1905 році в українському селі, вона виростала в атмосфері національних традицій та цінностей, що заклали основи її патріотизму та почуття справедливості. У сім'ї Мешко панував дух просвітництва та культурного відродження, що вплинуло на її ранні погляди. Здобуття освіти та участь у молодіжних організаціях сприяли формуванню її політичної свідомості та громадянської позиції. Молоді роки, зокрема навчання у вищих навчальних закладах та активна участь у культурних заходах, зміцнили її рішучість боротися за права українців. Вплив родини, освіти та раннього суспільного оточення став фундаментом для її подальшої боротьби проти радянського режиму та участі в дисидентському русі.

1.2. Життя О. Мешко в умовах становлення радянського тоталітарного режиму у 1920-х – 1930-х рр

Життя Оксани Мешко в умовах становлення радянського тоталітарного режиму у 1920-х – 1930-х роках було періодом постійних випробувань, страхів та невизначеності. У цей період Радянський Союз переживав інтенсивне будівництво соціалістичної держави, але разом із цим наступав тоталітарний режим, який пригнічував будь-які прояви незалежності та опозиційної думки. Для Оксани Мешко цей період означав постійний страх за життя своєї родини та самої себе. Вона була свідком та учасником безпрецедентних політичних репресій, які призводили до арештів, засуджень, а також зникнень людей.

Умови життя в радянській державі обмежували свободу виразу думки та релігійних переконань, контролювали культурний життя та освіту. Люди жили у страху перед постійними і масовими репресіями з боку влади. Оксана Мешко разом зі своєю родиною змушена була шукати способи виживання та захисту в умовах небезпечного та недружелюбного оточення.

У 1930 році Оксана Мешко вийшла заміж за Федора Федоровича Сергієнка, і ця подія стала новим етапом у її житті. 5 листопада 1930 року вони

утішилися народженням сина Євгена, а два роки потому, 25 червня 1932 року, в селі Тьоткіно Глушковського району Курської області народився другий син Олесь. Важливо зазначити, що Оксана Мешко поїхала родити в село до своєї сестри-акушерки Віри Худенко, яка тимчасово мешкала там у зв'язку з працевлаштуванням свого чоловіка, інженера Михайла Худенка, на місцевій цукроварні [12].

У період з 1932 по 1934 роки, коли на Україні вирувала сталінська репресія та голодомор, Оксана Мешко працювала в школі та в фабзавучі у Дніпропетровську. Сім'я стикалася з надзвичайно важкими умовами, коли життя під загрозою вимирання, але завдяки наполегливості та витривалості вони змогли вижити. Призначення пайок за талонами стало реальним виживанням, але, як зазначала сама Оксана, це дозволило їй “схуднути до основанія, але не вмерти”. Цей період у її житті був часом випробувань, але й навчив її долати найважчі труднощі з мужністю та силою духу.

У 1935 році Федора Сергієнка знову затримали, але цього разу обвинувачення були неясними. Після дев'яти місяців слідства Оксані Мешко вдалося досягти його звільнення, хоча звинувачення не були доведені. Проте після звільнення Федора його випустили за таємною згодою співпрацювати з НКВС. Після того, як чоловік розповів Оксані про цю угоду, вони разом прийняли рішення, що йому краще залишити Україну. Таким чином, Федір Сергієнко виїхав на Урал, щоб уникнути подальших проблем з режимом. Ця ситуація ще раз підкреслила складні умови, в яких доводилося жити людям під час сталінського режиму, і необхідність приймати рішення заради збереження сім'ї та особистої безпеки [7, с. 113].

Під тиском безперервних репресій Оксана Мешко з дітьми та матір'ю опинилися в надзвичайно складній ситуації. Працюючи в Науково-дослідному інституті зернового господарства, вона стикнулася зі страшними новинами про репресії, що спалахували навколо неї. Її рідних почали арештувати та засуджувати, призводячи до безвідзвінного зникнення та смерті.

Дядька Олександра Янка арештували у 1936 році і засудили до смертної кари. Двоюрідного брата Євгена Мешка розстріляли у 1937 році під звинуваченням у "агітації". Ще одного дядька, Дмитра Янка, також арештували, і він пропав безвісти [12]. Ці страшні події примусили Оксану шукати порятунок із своїм чоловіком, який на той момент жив у Тамбові. У таких умовах вона вирішила залишити свою роботу та вирушити на захід, сподіваючись знайти там пристановище та безпеку для себе та своєї родини.

Умови тоталітарного режиму в 1920–1930-х роках створювали атмосферу постійного страху та обмежень для громадян. Держава суворо контролювала всі сфери життя, включаючи свободу слова, вираження думки та релігійні переконання. Були встановлені цензурні обмеження на засоби масової інформації, інтелектуальну діяльність та культурні події.

У країні, де влада перейшла в руки Сталіна після смерті Леніна у 1924 році, розпочалася бурхлива епоха перетворень. Політична боротьба за лідерство в Комуністичній партії перетворилася на брутальну битву за владу, що мала руйнівний вплив на життя мільйонів людей. Серед тих, хто відчув на собі вплив цих подій, була і Оксана Мешко, представниця українського народу, яка стала активним учасником підпільних опозиційних рухів. У ті роки вона свідчила та сама зазнала суворих політичних репресій, які спричинили невинуваті страждання для її родини та спільноти.

Утвердження тоталітарного режиму, яке охопило Радянський Союз, створило міжнародну атмосферу страху та репресій. Люди, серед яких була і Оксана Мешко, були змушені жити в постійній небезпеці та піддаватися впливу партійних декретів та директив. У період історії радянського села, життя Оксани Мешко відбивало складність соціальних та економічних перетворень, які відбувалися в Україні. Як багато інших селян, вона стояла перед вибором між збереженням своєї землі та власною незалежністю та участю в колективному сільському господарстві [8, с. 43].

Однак радикальні зміни, які приносила колективізація, ставали випробуванням для багатьох селян, серед яких була і Оксана Мешко. Вона, разом зі своєю родиною, відчула тиск влади, яка намагалася змусити селян приєднатися до колгоспів. У цих умовах опір селян був очікуваним, і часто зустрічався з жорстокими репресіями з боку влади. Оксана та її родина, подібно багатьом іншим, стикалися з важкими виборами та стресом, пов'язаним із втратою землі та зміною статусу в сільському житті.

Наступні кроки радянського керівництва, спрямовані на централізацію економіки, ще більше підсилювали цей тиск. Оксана та її сім'я продовжували пристосовуватися до нових умов і вирішувати складні проблеми, які виникали внаслідок політичних та економічних змін.

Тривалий тоталітарний режим під керівництвом Йосипа Сталіна відобразився на житті української інтелігенції у 1930-их роках. Органи Державного політичного управління УСРР активно переслідували та арештовували представників української інтелігенції за звинуваченнями у “контрреволюційній” діяльності. Наприклад, у 1930 році викрито діяльність “Спілки визволення України”, до якої, згідно з звинуваченнями, входили українські науковці та церковні діячі, серед них Сергій Єфремов. Було заарештовано багато людей у зв'язку з цією справою.

У 1931 році відбулася подібна ситуація з “Українським національним центром”. Паралельно з цими репресіями відбувалися арешти та “самоліквідація” Української автономної православної церкви. У грудні 1932 року українських комуністів, що підтримували Миколу Скрипника, звинуватили у невдалій національній політиці, що спричинила зрив колективізації та індустріалізації. Ці звинувачення призвели до масових арештів та репресій, які охопили причетних до українізації.

Трагічні самогубства Миколи Хвильового та Миколи Скрипника в травні 1933 року стали символами піддавання української культури та інтелігенції тиску радянського режиму. Ці події відзначили кінець періоду українізації і

позначили початок масових репресій проти діячів української культури, що були відомі як “розстріляне відродження”.

У 1937 році, коли УРСР прийняла “сталінську” конституцію, життя Оксани Мешко опинилося під ще більшим контролем радянського режиму. Нова конституція декларувала перемогу соціалізму та встановлення диктатури пролетаріату, але реальність була далекою від декларацій. Для багатьох, зокрема для Оксани, це означало посилення репресій та загострення політичної та соціальної нестабільності [12]. Під час “Великого терору” 1937–1938 років, коли репресії досягли свого піку, Оксана Мешко та її родина стали об'єктом загострених переслідувань та загрози арешту. Спектр покарань за вираження навіть найменших ознак незгоди з політикою радянського режиму був надзвичайно широким, включаючи розстріли та заслання в табори ГУЛАГу [12].

Серед більш ніж двохсот тисяч заарештованих в Україні під час “Великого терору” майже половину стратили. Жертвами політичних репресій ставали різні люди, від представників українського “розстріляного відродження”, таких як Микола Куліш, Лесь Курбас, Валер'ян Підмогильний, Микола Зеров, до вірних сподвижників Сталіна, зокрема Станіслава Косіора, а також самі виконавці “Великого терору”. У цьому страшному списку також були члени родини Оксани Мешко, яких також зазнала репресійна машина сталінського режиму [7, с. 285–286].

Отже, життя Оксани Мешко в умовах становлення радянського тоталітарного режиму у 1920-х – 1930-х роках було позначене серйозними випробуваннями та викликами. У цей період радянська влада активно впроваджувала політику колективізації, індустріалізації та репресій, що суттєво впливало на суспільство і, зокрема, на Мешко. Вона стала свідком і жертвою масових репресій, які спрямовувалися проти інтелігенції та національно свідомих українців. У цей час Оксана Мешко зіткнулася з переслідуваннями за свої переконання, що сформувало її як затяту противницю тоталітарного режиму. Незважаючи на складні умови, вона активно займалася громадською

діяльністю, що включала організацію культурних заходів та підтримку підпільних рухів. Її особисті переживання та боротьба в цей період стали важливим етапом у її становленні як дисидентки, загартувавши її волю та зміцнивши її рішучість протистояти несправедливості та захищати права людини.

Висновок до розділу 1. Формування світогляду і становлення особистості Оксани Мешко були глибоко пов'язані з її родинним середовищем, освітою та суспільно-політичними умовами. З ранніх років вона була оточена атмосферою національної свідомості та культурного відродження, що панувала в її сім'ї. Вплив родичів, особливо матері, яка була активною в громадському житті, сприяв формуванню патріотичних та гуманістичних цінностей у Оксани. Навчання в школі та університеті розширило її світогляд, зміцнило її переконання в необхідності боротьби за національні права та свободи. Досвід проживання в умовах радянського тоталітарного режиму, особисті втрати та репресії лише зміцнили її рішучість протистояти несправедливості. Таким чином, поєднання особистих переживань, родинного виховання та освіти створило міцний фундамент для її майбутньої боротьби проти радянського режиму та активної участі в дисидентському русі.

РОЗДІЛ 2. Протистояння з радянським режимом в другій половині 1940-х – першій половині 1970-х рр.

2.1. Справа про «замах на Хрущова» і перше ув'язнення (1947–1954 рр.)

Протистояння з радянським режимом в другій половині 1940-х – першій половині 1970-х років виявилось складним і містить численні етапи опозиційної діяльності проти влади.

Одним із важливих етапів в цьому протистоянні є справа про “замах на Хрущова” та перше ув'язнення (1947–1954 роки). У цей період українська діаспора та внутрішня опозиція активно протистояли радянському режиму.

У травні 1944 року О. Мешко вирішила залишити Тамбов і переїхати до Дніпропетровська, де проживала мати Оксани, Марія Мешко. Після року перебування в Дніпропетровську, коли її чоловіка повернули з фронту з пораненням, сім'я вирішила оселитися в Києві, сподіваючись на налагодження життя після закінчення війни. Однак навіть після завершення війни репресії не покинули їх. Сім'я Мешко продовжила стикатися з випробуваннями, які належали до важких наслідків війни і тоталітарного режиму [17].

У 1946 році життя Оксани Мешко отримало новий поворот, коли вона прийняла під свій дах сестру Віру, яка також пережила важкі роки війни. Віра, мати синів Василя та Євгена, під час Другої світової війни втратила чоловіка Михайла Худенка, священника Української автокефальної православної церкви, який допомагав повстанцям на Волині. Сини Віри теж потрапили під репресії: Василь був заарештований разом із дружиною та батьком та не повернувся, а Євген, через арешт рідних, був відправлений до “штрафбату”, де і загинув [6, с. 5].

У 1946 році зустрілися три рідні жінки: сестри Оксана та Віра та їхня мати Марія. Вони були обпалені не лише випробуваннями війни, але й

систематичними переслідуваннями тоталітарного режиму. Їхнє життя стало свідком безлічі трагедій та втрат, що невимовно вплинули на їхню долю та психічне становище.

Оксана Мешко взялася допомогти своїй сестрі Вірі в цей нелегкий період: вона організувала для неї роботу, знайшла квартиру та подала документи на прописку. Проте, не зважаючи на всі зусилля, сім'я Худенків стала об'єктом підозр і переслідувань з боку влади через звинувачення у зраді батьківщини. Це призвело до того, що Віру почали спостерігати та переслідувати як члена родини Організації українських націоналістів (ОУН) та Української повстанської армії (УПА).

Одного дня Віра зникла, а пізніше стало відомо, що це сталося через заяву сусідів до НКВС. Протягом 20 днів Оксана безперервно шукала свою сестру, обходячи прокуратури та відділення КДБ. Вона робила все можливе, щоб звільнити Віру, але в результаті сама стала об'єктом репресій [21, с. 185]. У її боротьбі за звільнення сестри вона навіть не помітила, як стала жертвою власного розслідування, що призвело до її арешту за звинуваченням у замаху на Микиту Хрущова, першого секретаря ЦК КП(б)У.

Справа про замах на Микиту Хрущова відбулася в 1947–1954 роках і була однією з численних політичних репресійних акцій радянського режиму. Вона стала частиною широкого кампанії за ліквідацію потенційних опозиційних груп та поглиблення контролю над населенням.

Згідно з офіційними джерелами, у 1947 році було засуджено та розстріляно групу осіб за звинуваченням у замаху на Хрущова. Однак багато істориків вважають цю історію фальшивкою, спрямованою на використання політичних репресій для придушення будь-яких проявів незадоволення чи опозиції владі. Арешт Оксани Мешко та її сестри Віри став катастрофічним переломом у їхньому житті, відкинувши їх у вир терору та безпросвітності радянської репресивної машини. Вже з першого моменту арешту їм довелося стикнутися з безжальністю та безглуздістю системи [13].

Увесь жах цієї ситуації відобразився в словах Оксани, коли вона описувала свої перші дні за ґратами. Загнали її у бокс, який нагадував маленьку, темну клітину, але навіть це порівняння не віддавало відчуття жорстокості та відчуження, яке переповнювало цей простір. Допити проводилися навіть у нічний час, коли відбирався сон і спокій. У своїй книзі спогадів “Між смертю і життям” Оксана Мешко описує жорстокість цих допитів: “Не призналась я і після 21 доби слідства без сну...”. Нічні допити розпочиналися швидко після “отбою” і тривали неперодовжну годину, іноді менше. Протягом дня сидіти було дозволено, але не лежати. Щоб уникнути дрімоти, наглядачі, відомі як “вовчок”, стежили, щоб в'язень лишався бодрим. За будь-які прояви втоми або непорядкованості відправляли в холодний підвал, де відбирали верхній теплий одяг. У карцері, без ліжка і комфортного одягу, відсутність повітря можна було відчутти навіть швидко, і це призводило до неприємності [12].

Її внутрішній бій залишався прихованим від зовнішнього світу, але він був досить інтенсивним. Історія навіть розповідає про спробу фізичної атаки на одного з допитувачів, яка, хоч і була невдалою, але свідчила про рішучість та відчайдушність Оксани.

Сім мучливих місяців слідства завершилися жахливим вироком для Оксани. Обманюваний прокурором, присутність якого вона сама вимагала, вона підписала документи, не маючи на це жодного вибору. Вирок радянського суду – десять років ув'язнення – був як удар молотом. Перед відправленням на етап Оксана відмовилася від їжі, сподіваючись востаннє побачитися із своїм 15-річним сином та матір'ю. Споглядаючи в обличчя свого сина, вона почула, як той проголосив: “десять років”, а потім раптом заплакав голосно [18].

Така сама жорстока доля чекала і Віру, яку також засудили до десяти років за те саме звинувачення – “намір вчинити замах на першого секретаря ЦК КП(б)У Микиту Хрущова”. Ці події стали ще одним вирішальним моментом в їхньому житті, коли вони опинилися під владою безжальної тоталітарної системи, яка безжалісно руйнувала життя невинних людей [6, с. 5].

У лютому 1947 року Оксана Мешко та її сестра Віра стали учасницями найжорстокіших виявів політичного терору радянського режиму. Переміщені з Києва до далекого Сибіру у тюремних конвоях, вони стали свідками життя за вікном, де звичайний хаос повсякденного життя гостро контрастував з їхнім становищем.

Їхня подорож розпочалася у спекотний літній день, коли вони виявилися в одному вагоні з групою німецьких воєннополонених. Страх, виснаженість та відчай відбивалися на їх обличчях, адже вони стали жертвами нелюдського режиму, їх долі визначалися законами "терору" радянського Кримінального Кодексу.

У темних вагонах, розділених металевою сіткою, вони супроводжувалися військовими злочинцями та охороною, готовими реагувати на найменше порушення. Вони почували себе як безжально відкинуті товари, перевозитися до невідомих місць, де чекала невідомість та страх. Це був лише початок довгого, мукоплинного шляху, який вимагав від них пожертвування своєю свободою та спокоєм на користь невідомого майбутнього у невідомих місцях, де тільки внутрішня міць та надія на виживання могли підтримувати їх.

У місті Вороніж, коли їх вивели з потяг співробітникам конвою довелося прорватися через товкучку працюючого люду, який поспішав в рамках ранкового розпалу. Вони відчували себе як чужинці, навіть мимоволі пригніченими, у цьому натовпі, де на них сповзав неоднозначний погляд собак та розгніваних місцевих жителів. Але вони мовчали, не взаємодіяли з місцевими, адже на них лежала команда "Не розмовляти", а також бар'єр мовного розуміння.

На пересилці в місті Вороніж їх перевірили та сортували, роблячи зазначення в супровідних документах. Зазначивши, що вони з Києва, один з присутніх з глузливим посмішкою зробив зауваження, що вони, здається, прибули з "нового Єрусалима". Це натякало на їхнє українське походження, а також натякало на їхню роботу, розташовану віддалено від радянського центру. [6, с. 6–7].

У Москві вони зірвалися зі своєї сестрою, і їхні шляхи розійшлися, кожен у свій кінець невідомого майбутнього. Оксана була відправлена на Ухту в Комі АРСС, тоді як її сестру Віру відправили в Кемеровську область, південну частину безмежного Сибіру.

На пересилці у місті В'ятка вони вступили до численної компанії різних засуджених, кожен зі своєю історією та провинами. Вони були супроводжені військовими солдатами, які не тільки вели їх безперервно, але й вимагали покори та слуху. Пересилка у В'ятці була переповнена людьми, які були направлені у заслання, табори та тюрми, ставши свідками найтяжчих аспектів радянської репресивної системи. Історичне нарративне відображення подій, що відбувалися в житті Оксани Мешко, відтворює живі образи реальності. Вона прислухалася до голосних розмов, які відбувалися серед гурту жінок із західної частини України, що знаходились під нарами на долівці. Ці жінки, піднесені гостинною атмосферою, безкінечно розповідали про свої долі та випробування [8, с. 37].

Оксана ставила свій життєвий шлях у контексті широкого історичного ландшафту. Вона опинилася в Ухті, спостерігаючи жорстоку реальність табірної системи, де правила встановлювалися владою і контролюва сторожовою охороною [8, с. 37]. Жіночий барак, у якому знаходилася Оксана, відзначався своєрідними умовами існування, що нагадували сцену з давніх часів. Відсутність гігієнічних умов і дезінфекції дозволяла вошам швидко поширюватися, ставлячи під загрозу здоров'я та життя в'язнів.

Спілкування з іншими засудженими допомагало Оксані зберегти зв'язок із своїм минулим та історією свого народу. Розповіді про репресії, з якими стикалися їхні родичі та співвітчизники, відображали трагічну долю українців під час сталінського режиму. Подібні історії ставали символом відчуження від самого себе та втрати надії на краще майбутнє.

Такі враження від власного перебування в таборі спонукали Оксану задуматися над сутністю людської історії та її незворотніми наслідками. Її досвід став частиною загальної історії боротьби за свободу та гідності, що сталася

важливим етапом в історії України. Табір був призначений для жінок, і в ньому знаходилися як політичні в'язні, так і злочинці. Однак серед засуджених були і ті, кого влаштовувало табірне начальство – блатні, яким було дозволено керувати окремими секторами життя в таборі, такими як їдальня, кухня, лазня та інші [7, с. 281].

У цьому сільгосптаборі було відчутне розділення між політичними засудженими і рештою. Політичним ділянка була окремо відокремлена, що надавало їм певних привілеїв, таких як краще харчування та умови проживання. Проте для них також існували вимоги щодо праці, вони мусили виконувати виробничі плани та норми, а їхню працю часто використовували для забезпечення робочих місць іншим засудженим. Бригади склалися з різних категорій засуджених, і їм приписувалися різні ролі та обов'язки на робочому місці. Таке розподіл дозволяв начальству контролювати виробництво та виконання норм, а також підтримувати дисципліну серед засуджених [17].

Табірна кухня, хоч і була відповідальна за харчування, проте часто годувала в'язнів лише мінімальними порціями низької якості їжі. Умови праці також були нелюдськими, особливо під час поганих погодних умов, коли засудженим доводилося працювати на полі в сльотливу погоду або навіть під дощем [17].

Серед таких умов Оксана почувала відчуття відчуження та приреченості. Вона спостерігала за роботягами, які намагалися пристосуватися до життя в таборі, але відчувала, що втрачає свою гідність та надію. Її рішучість боротися за своє виживання посилювалася після розмови з іншими засудженими, які були на межі виснаження. Ця думка про волю та смерть ставала все більш присутньою у її свідомості, але вона продовжувала боротися за своє право на гідне існування.

Життя в таборі було нестерпним через безперспективність і постійне грабування. Оксана сподівалася на підтримку від добрих людей, але навіть вони, після того як почули її аргументи, втратили віру. Співув'язнена Оксани, молода вчителька з Ужгорода, виявилася більш прихильною до її поглядів [23].

Спершу вона виходила з релігійних міркувань, а саме: вважала, що людина не має права завершувати своє життя самовільно, бо воно дане Богом, і все знаходиться під Його керівництвом. Також вона стверджувала, що час не стоїть на місці, і світ продовжує свій рух.

Проте Оксана переконувала, що їхня ситуація не допускає чекати на ласку від Бога або на зміну обставин. Вона вважала, що єдиний вихід – це протестувати проти жорстокості та безглуздості табірної життя, звершивши акт протесту через смерть своїми руками. Оксана навіть написала листа своїй матері, у якому піддавалася обману, розповідаючи про те, як їй добре в таборі і як вона майже не відрізняється від життя вдома. Проте вона прохала матір не намагатися з нею зв'язатися через табір і не шукати її, оскільки вона сама повернеться додому [14].

Створення спеціальних таборів для утримання політичних в'язнів відіграло важливу роль у покращенні умов утримання та створенні сприятливого середовища для консолідації політичних ув'язнених. У Іркутських таборах Оксана стало частиною будівельного колективу. Попри важкі умови та суворий режим, її робота як будівельника була важливим внеском у спільну справу. Будівництво, незважаючи на всі виклики, могло бути способом не лише виживання, але й виявом сили та наполегливості. Це була можливість спрямувати свою енергію на щось конструктивне, навіть у середині безнадійного оточення. Для Оксани Мешко такий табір став новим етапом у її долі, де вона могла знайти розуміння та підтримку серед рівних. У цьому середовищі вона відчувала себе живою, бо там було місце для творчості, спілкування, та спільної боротьби за свободу [14]. Це було періодом, коли вона знайшла соратників, з якими разом мріяла про волю та продовжувала боротьбу, не зважаючи на важкі обставини.

Після того, як Оксана Мешко надірвалася під час роботи в каменярнях, її звільнили у 1954 році з табору через стан здоров'я. Відтоді їй належало прожити ще два роки на спецпоселенні, де вона, продовжувала свій відновлювальний

процес та здоров'я. Після завершення періоду спецпоселення Мешко, отримала можливість повернутися до Києва, де, ймовірно, продовжила своє життя.

Отже, справа про "замах на Хрущова" та перше ув'язнення Оксани Мешко в 1947–1954 роках стали одними з найважчих періодів у її житті. В 1947 році Оксану Мешко було заарештовано за звинуваченням у підготовці замаху на першого секретаря ЦК КП(б)У Микиту Хрущова, що було сфабрикованою справою радянських органів безпеки з метою репресій проти національно свідомих громадян. Попри відсутність доказів, її засудили до тривалого ув'язнення. Перебування в таборах ГУЛАГу стало важким випробуванням для Мешко, але водночас загартувало її волю та рішучість. Ув'язнення не зламало її духу, а навпаки, зміцнило переконання в необхідності боротьби проти тоталітарного режиму. Після звільнення в 1954 році Оксана Мешко повернулася до активної громадської діяльності, що заклало основу для її подальшої участі в українському дисидентському русі. Цей період життя став вирішальним у формуванні її як незламної борчині за права людини і національні свободи.

2.2. Участь О. Мешко в українському дисидентському русі в 1960-х – першій половині 1970-х рр

У 1960–1970-х роках в радянському суспільстві виникло феноменальне явище – збільшення кількості людей, які почали відкрито критикувати політику уряду. Цих людей зазвичай називали дисидентами, і вони вимагали ширших громадянських, релігійних і національних прав. Яким чином, після десятиліть терору та жорсткого контролю, зародилася ця гідна подиву опозиція до режиму?

Одним з ключових факторів, що сприяв виникненню дисидентства, була десталінізація, яку почав Хрущов. Його обмежені викриття страхітливих злочинів сталінської доби викликали розчарування та скептицизм відносно інших аспектів режиму. Люди почали задавати питання про інші порушення прав людини, корупцію та інші недоліки системи.

Спроба Брежнєва обмежити лібералізацію також викликала протести й опозицію, особливо серед інтелігенції. Люди почали усвідомлювати, що більша свобода і права можуть бути досягнуті лише через активний протест та боротьбу з диктатурою.

У 1950–1960-х роках в Західній Україні з'явилися перші прояви дисидентства, коли було створено кілька таємних груп, серед яких виділялася “Група юристів” під керівництвом Левка Лук'яненка. Ці групи закликали до використання законного права України на вихід із Радянського Союзу. Їхні учасники були засуджені на тривалі терміни ув'язнення після виявлення та проведення закритих процесів [14].

У 1962–1963 роках Хрущов провів зустрічі з діячами культури та мистецтва, під час яких він засудив “відступи від соціалістичного реалізму” та “прояви формалізму і абстракціонізму”, що також спричинило розчарування серед інтелігенції. Інерція десталінізації продовжувала розбурхувати неспокій серед інтелігенції. У 1963 році в Київському університеті відбулася офіційна конференція з питань культури та мови, яка перетворилася на демонстрацію проти русифікації. Студенти та інтелігенція почали збиратися біля пам'ятника Тарасові Шевченку в Києві, де вони критикували культурну політику режиму [2, с. 27].

Підозріла пожежа в 1964 році, яка знищила фонд українських рукописів бібліотеки Академії наук України, викликала протести серед провідних діячів літератури. Побоюючись втрати контролю, Кремль розпочав арешти дисидентів, в результаті чого наприкінці 1965 року були арештовані близько двох десятків осіб. Однак спроби властей залякати інших ударили бумерангом, викликавши ще сильнішу опозицію [2, с. 48–49].

Наприкінці 1965 року молодий журналіст Вячеслав Чорновіл опублікував “Записки Чорновола”, в яких розкривав свавільні дії влади. Іван Дзюба засудив арешти в промові перед аудиторією в Києві та опублікував працю “Інтернаціоналізм чи русифікація?”, яка аналізувала русифікацію на Україні.

У вересні 1965 року під час презентації фільму “Тіні забутих предків” у кінотеатрі “Україна” відбулося виступи Вячеслава Чорновола, Івана Дзюби та Василя Стуса, які викритикували арешти інтелігенції. Підписантами їхнього листа стали 140 присутніх. У відповідь на це влада швидко звільнила їх усіх з місць роботи, а листи звернення до керівників УРСР та СРСР стали поширеною формою протесту. У 1967 році у структурі КДБ було створено спеціальне “п'яте управління”, яке отримало завдання боротьби з “ідеологічними диверсіями”, тобто з діяльністю дисидентів [2, с. 64–65].

Іншою формою опору дисидентів було поширення “самвидаву” – підготовлених книг, статей, відоzw. Першою такою роботою була “Правосуддя чи рецидиви терору?” Вячеслава Чорновола. У січні 1970 року почав виходити журнал “Український вісник”, який випускався до 1972 року. Зусиллями дисидентів в 60-х роках була встановлена традиція вшанування пам'яті Тараса Шевченка 22 травня. У 1967 році під час зібрання біля пам'ятника поетові в Києві міліція розігнала учасників і заарештувала 4 особи, проте під тиском громади арештованих було звільнено [2, с. 77–79].

У 1972 році розпочалася масштабна кампанія репресій проти дисидентів, які були заарештовані та відправлені до таборів суворого чи особливого режимів. Було введено “каральну медицину”, коли деяких опозиціонерів замикали до психіатричних лікарень спеціального типу.

На початку 1970-х років діяльність дисидентів стала впливовим фактором політичного життя. Їхні акції стали відомі на Заході, інформація про них потрапила на сторінки іноземної преси.

Масові репресії 1972 року на певний час призвели до паралізації активності дисидентів. Проте вже у 1974 році побачили світ 7 та 8 випуски “Українського вісника”, що було неоспоримою заслугою Степана Хмари. Хоча чисельно дисидентські групи розрідилися, але вони залишалися наповненими рішучістю. У 1975 році після підписання СРСР Гельсінської угоди дисиденти отримали новий поштовх. Вони організували відкриті й юридично санкціоновані

групи, які ставили за мету наглядати за дотриманням громадянських прав Кремлем. Перший Гельсінський комітет з'явився в Москві у травні 1976 року, а в Києві у листопаді 1976 року з'явилася Українська Гельсінська група. Подібні групи з'явилися у Литві, Грузії та Вірменії [19, с. 23–26].

Гельсінські групи не були поширеним явищем серед країн соціалістичного табору. У Радянському Союзі їх було 5, а за його межами – у Польщі, Чехословаччині. Українські дисиденти виявилися однією з головних опозиційних груп у Центральній і Східній Європі.

У 1965 році, після арештів діячів молодого української інтелігенції, Київ зазнав певної паузи в громадському та політичному житті. Проте саме тоді Оксана Мешко, використовуючи свої лідерські якості, розпочала активну громадську діяльність як менеджерка і організаторка культурних заходів. Вона засяяла організацією українських культурних вечорів, які мали велике суспільно-політичне значення в той час [6, с. 7].

Ці культурні вечори, присвячені пам'яті відомих українських письменників, поетів та виконавців, стали важливими подіями у громадському житті Києва. Участь у них була виключно безоплатною та здійснювалася на громадських засадах. Для багатьох талановитих молодих виконавців та вже заслужених артистів, ці вечори були можливістю виконувати твори для душі та для людей, без ідеологічних обмежень офіційних сценічних виступів.

Оксана Мешко разом з іншими учасниками цих заходів, серед яких були такі відомі особистості, як Ніна Матвієнко, Марійка Миколайчук, Валя Ковальська, Анатолій Паламаренко, Євген Адамцевич та багато інших, стала душею та організаторкою цього культурного руху. Її активна участь у створенні та організації цих вечорів свідчила про великий внесок у розвиток української культури та підтримку національної ідентичності [23].

Активна участь у відзначенні Дня пам'яті Кобзаря та інших подій, пов'язаних із культурним життям, свідчить про підтримку національних традицій та ідентичності. Оксана Мешко разом з іншими учасниками цих заходів

створювала атмосферу відкритості та вільного вираження національного духу, незважаючи на тиск офіційної ідеології та політичної репресії. Виступи талановитих митців, як Євген Адамцевич та інші, на цих заходах мали велике значення для збереження та відновлення української культурної спадщини.

Проте, для влади ця активність стала проблемою, оскільки вона підірвувала контроль над культурним простором та створювала альтернативні центри впливу, які відстоювали національну ідентичність та самобутність. КГБ та інші органи репресивної системи намагались придушити цю активність, але використання масових репресій було вже не так просто через опору громадян та обмеження, накладені Гельсінською угодою, на яку радянська влада згодилась. Дисиденти вважали, що повернення до масових репресій було б неможливим, оскільки навіть після арештів 1965 року і змін у внутрішній політиці влади, вони продовжували активну боротьбу за свої права та ідеали. Вони вірили, що страх перед нездоланими реаліями історичного буття націй, а також безстрашність дисидентів, викликали б неминучий та масштабний погром [13].

Карателі, з свого боку, продовжували діяти за ленінським гаслом "насилля – повитуха історії", не розуміючи духовних та моральних проблем, що важливі для націй. Вони вважали, що ці проблеми є несуттєвими та неважливими, і не розуміли, що своєю діяльністю готують крах режиму. Такий підхід карателів відображав їхню вульгарну матеріалістичну позицію та недоліки у розумінні соціально-політичних процесів. Убивство Алли Горської 28 листопада 1970 року та передбачений нею масовий політичний погром 1972 року в Україні вразили суспільство та продемонстрували морально-політичне банкрутство комуністичного режиму. Ці події стали свідченням намагання творчо обдарованих та громадянськи активних особистостей оновити zdegradowane соціалістичне суспільство [2, с. 99–103].

Соціально-економічна неспроможність режиму стала очевидною, і цього усвідомлено було і в партійному керівництві. Це підтверджується тим, що навіть володіючи ракетно-ядерним потенціалом, Кремль погодився на підписання у

Гельсінкі Прикінцевого Акта НБСЄ після тривалих переговорів у 1975 році. Кремль мав намір отримати міжнародне визнання кордонів СРСР, але не був готовий поступатися у гуманітарних питаннях, які стосувалися прав людини. Це призвело до глухого кута у переговорах, а Захід, сподіваючись на прогрес у гуманітарних питаннях, продовжував тиснути на виконання зобов'язань з “третього кошика” Заключного Акта [2, с. 158–161].

У таких умовах, коли репресивний меч постійно висів над головами людей, з'явилися в СРСР групи, спочатку в Москві, а потім і в Україні, Прибалтиці, Грузії та Вірменії, що підтримували виконання Гельсінських домовленостей. Режим оголосив війну правозахисникам з метою їх знищення, але це лише прискорило його крах. Самовіддана стійкість правозахисників врешті-решт привела до перемоги над режимом, хоча це було досягнуто за високу ціну - ціною життя численних видатних діячів культури та правозахисників [19, с. 24–26].

Сина Оксани Мешко, Олеся, було заслано в табір суворого режиму на Уралі, де перебували такі визначні дисиденти, як Василь Стус, Олекса Тихий, Юрій Литвин і Валерій Марченко, він повернувся додому із заслання у 1981 році. У той час його родина складалася з дружини і двох дітей – сина Устима та доньки Олі. Під кінець його терміну заслання приїхала мати, Оксана Мешко, яка сама потрапила у табори та на заслання через свою громадянську активність. Сина Мешко, тоді поставили перед важким вибором – залишити дружину з двома малими дітьми саму в Києві або повернутися до них і залишити матір у засланні. Оксана Мешко, мудра жінка, вирішила цю дилему, і сказала рятувати родину свого сина [7, с. 286–287].

Оксана Мешко виявилася надзвичайно відданою дисидентському руху, проявляючи неймовірну мужність і вольові якості в умовах тоталітарного режиму. Вона не лише виступала проти порушень прав людини і свободи слова, а й активно допомагала політ'язням, надсилаючи їм посилки та листи, а також організовуючи підтримку з боку діаспори. Навіть у важкі моменти свого заслання, коли її саму тягнуло на межу виживання, вона не втрачала боротьби за

правду і справедливість. Її приклад демонструє величезну силу духу та віру у перемогу гуманних цінностей над деспотизмом і репресіями.

Отже, участь Оксани Мешко в українському дисидентському русі в 1960-х – першій половині 1970-х років стала визначальним етапом її життя та діяльності. У цей період вона активно включилася в боротьбу за права людини, національні свободи та протидію радянському тоталітаризму. Оксана Мешко брала участь у самвидавній діяльності, поширювала заборонену літературу та підтримувала зв'язки з іншими дисидентами, такими як В'ячеслав Чорновіл, Іван Світличний та інші. Вона також була однією з організаторок Української Гельсінської групи, яка ставила за мету контроль за дотриманням прав людини в СРСР. Її діяльність привертала увагу радянських органів безпеки, що призводило до постійних переслідувань, арештів та обшуків. Попри всі труднощі, Оксана Мешко залишалася непохитною у своїх переконаннях та боротьбі. Її внесок у дисидентський рух був значним, оскільки вона не лише підтримувала опір радянській владі, але й надихала нові покоління борців за свободу і права людини в Україні.

Висновок до 2 розділу. Протистояння Оксани Мешко з радянським режимом в другій половині 1940-х – першій половині 1970-х років є яскравим прикладом незламності та стійкості в боротьбі за права людини та національні свободи. В цей період Мешко пережила сфабриковане звинувачення та ув'язнення за "замах на Хрущова", яке стало випробуванням, що лише зміцнило її волю та рішучість. Незважаючи на важкі умови в таборах ГУЛАГу, вона не відмовилася від своїх переконань і після звільнення продовжила активну громадську діяльність. У 1960-х – першій половині 1970-х років Оксана Мешко активно долучилася до українського дисидентського руху, беручи участь у самвидавній діяльності, підтримуючи інших дисидентів та організовуючи Українську Гельсінську групу. Її боротьба привертала увагу радянських органів безпеки, але численні арешти та переслідування не змогли зламати її дух. Діяльність Мешко мала значний вплив на розвиток опору тоталітарному режиму

в Україні та надихала нові покоління борців за свободу. Таким чином, протистояння Оксани Мешко з радянським режимом стало важливим внеском у боротьбу за права людини та національне визволення, заклавши основу для подальших успіхів українського дисидентського руху.

РОЗДІЛ 3. Оксана Мешко у правозахисному гельсінському русі

3.1. Учасниця та лідерка Української Гельсінської групи (УГГ) в 1976–1980 рр.

Українська Гельсінкська група була формально заснована в 1976 році, але вже за кілька років до цього українські правозахисники активно працювали, висвітлюючи порушення прав людини в СРСР. Одним з головних ініціаторів створення УГГ був Микола Руденко, відомий письменник і колишній партійний чиновник. Його рішуча позиція у справі прав людини відображала зміну відношення відомих осіб до режиму в СРСР.

Склад УГГ був дуже різноманітним. Він включав у себе дисидентів, які вже відбули терміни ув'язнення, колишніх партійних чиновників, націоналістів, релігійних активістів та інших, що об'єднувала спільна мета – боротьба за права та свободи людини в Україні. Серед видатних членів групи були Петро Григоренко, Ніна Строката-Караванська, Василь Стус, Левко Лук'яненко, Іван Кандиба, Оксана Мешко, Юрій Шухевич та багато інших. Учасники УГГ активно діяли в умовах постійного тиску та переслідувань з боку радянських владних структур. Незважаючи на це, вони продовжували публікувати заяви, доповіді, листи та інші матеріали про порушення прав людини в СРСР. Склад групи з часом змінювався через арешти, еміграцію чи інші обставини, але вона продовжувала свою діяльність [2, с. 160–161].

Виїзд деяких учасників за кордон надав можливість Гельсінкській групі представляти свої ідеї та боротьбу за права людини на міжнародному рівні. Всі ці зусилля створили підґрунтя для подальшого розвитку правозахисного руху в Україні та зростання міжнародного тиску на радянський режим у питаннях прав людини. Українську Гельсінкську групу відрізняли дві важливі риси в порівнянні з попередніми дисидентськими рухами. По-перше, вона була відкритою громадською організацією, яка вважала, що має законне право на існування, хоча

і не була прорежимною. Це було щось неперебутнє для Східної України з часу встановлення радянської влади. Важливою рисою були також контакти з аналогічними групами по всьому СРСР з метою “інтернаціоналізувати” захист громадянських і національних прав [3, с. 2].

Багато членів Української Гельсінкської групи зберігали свої попередні погляди на марксизм або націоналізм, проте вони дійшли висновку про необхідність демократії як способу захисту прав людини . Це видно з уривку зі спогадів Данила Шумука, колишнього комуніста і націоналіста, який провів близько 40 років у тюрмах різних режимів.

У своїх спогадах Шумук підкреслює, що лише демократія може врятувати людство від тиранії як зліва, так і справа. Він наголошує на необхідності надання всім громадянам права висловлювати, пропагувати й захищати свої ідеї, що дозволить контролювати політику уряду.

У програмних заявах групи видно було нове мислення, яке наголошувало на застосуванні легальних методів вирішення суспільних проблем та дотриманні законів і поважанні прав особи. Члени групи часто називали свою діяльність правозахисним рухом. Це стало поворотним пунктом в історії української політичної думки, оскільки вони проповідували законність і справжню демократію замість певної ідеології, що раніше захоплювала українську інтелігенцію, такої як націоналізм або марксизм.

Українська Гельсінкська група відзначалася відмінною від ксенофобії, притаманної націоналізмові оунівського гатунку. Патріотизм дисидентів не передбачав ворожості до інших націй, включаючи росіян. У своїй заяві в 1980 році група заявила про намір забезпечити всім народам, що живуть в Україні, широкі політичні, економічні і соціальні права, включаючи права національних меншин та різноманітних релігійних асоціацій. Члени групи вважали, що найкращим шляхом до незалежності України є застосування права на вихід з СРСР, гарантованого радянською конституцією. Вони вважали, що

проведення вільних виборів для народів Радянського Союзу є ефективним способом деколонізації [19, с. 67–68].

Незважаючи на поміркованість і легалістські погляди, Гельсінкська група зіткнулася з пригніченням з боку радянських властей. Більшість її членів отримали терміни ув'язнення або були вислані з України, не дивлячись на зобов'язання СРСР за Гельсінкськими угодами. Такі репресії свідчили про непокоїть радянської влади щодо впливу групи та її вимог до дотримання прав людини [21, с. 24].

Діяльність Української Гельсінської групи свідчила про перехід дисидентського руху на новий, більш зрілий етап. Цей етап відрізнявся сформованою організаційною структурою та чіткою політичною програмою. Одним із ключових аспектів цієї програми був перехід українських дисидентів до самостійницьких позицій. У їхніх документах все частіше звучала вимога про виход України зі складу СРСР та створення незалежної демократичної української держави [2, с. 162–163]. Це свідчило про зростання усвідомлення українських дисидентів необхідності самостійного шляху для України та активного виступу за свої права та свободи.

Під заклик МГГ першими відгукнулися українські дисиденти. Українська Гельсінська Група була створена за ініціативою письменника Миколи Руденка 9 листопада 1976 року. Російська дисидентка Людмила Алексєєва, згадує свою реакцію на приїзд Миколи Руденка і Левка Лук'яненка, які розповіли про намір створити Гельсінкську Групу в Україні. Її слова відображають стурбованість перед перспективою створення групи в країні, де репресії були особливо суворими. Українська Гельсінська Група, як відзначається, стала об'єктом особливого уваги та репресій, що свідчить про її важливість та ризикованість діяльності [20].

Коли Микола Руденко поділився з Мешко ідеєю про створення Української Гельсінської групи, вона відразу показала свою беззастережну підтримку, сказавши: "Оце я вам буду друга". Ці слова відображали глибоке прийняття та

готовність Мешко приєднатися до цієї ініціативи і віддати їй свою підтримку. Це свідчило про її велику віру в цілі та завдання групи і показувало, що вона готова допомогти у їх досягненні. У Додатку В зображена Оксана Мешко разом з Михайлом Горинь та Василем Овсієнко.

Українська Гельсінська Група об'єднала видатних діячів, серед яких були Василь Стус, Іван Кандиба, Олесь Бердник, Микола Руденко, Вячеслав Чорновіл, Юрій Шухевич, Левко Лук'яненко, та генерал Петро Григоренко. Їхні арешти відбулися вже на початку роботи групи. Після розгрому УГГ у кінці 1970-х років, Оксана Мешко залишилася єдиним легальним членом “дисидентського кола” у Києві. Вона виступала як “командир” українських декабристок, спільно з Вірою Лісовою, Надією Світличною, Раїсою Руденко, Дзвениславою Сергієнко та іншими [7, с. 287]. За перші два роки діяльності УГГ відбулося 9 обшуків, а сама Мешко стала об'єктом фізичного нападу та систематичного тиску з боку влади.

Протягом перших двох років діяльності Української Гельсінської групи Оксана Мешко, як один з членів групи, була об'єктом систематичних репресій. За цей період її будинок піддавався дев'яти обшукам. Також періодично перекопували городечок біля її будинку в пошуках компрометуючих матеріалів. Щоб налякати та зірвати психологічно, на неї був скоєний збройний напад. У будинку навпроти встановлювали спостережні пункти з апаратурою нічного бачення [20].

Інколи їй доводилося виходити з будинку через вікно, коли треба було передати матеріали групи. Часто автобус, яким їхала Оксана Яківна, зупиняли, знімали і відправляли у зворотньому напрямку. Вона майже самотньо вела напружену боротьбу з численними кадебістами, стукачами, оперативниками, слідчими, судьями та конвоїрами. Про неї колись сказали: «Якби п'ять таких бабусь були на Україні, то все КДБ мало б інфаркт». На жаль, навіть у такий похилій віці, коли Оксані Яківні було майже сімдесят чотири роки, гебісти використали хитромудрі інсценування, влаштувавши напад на неї під видом грабіжника з пістолетом [20].

У 1980 році її утримували в психіатричній лікарні ім. Павлова протягом 75 діб, але лікарі відмовилися визнати жінку неосудною. Тому, 13 жовтня, КДБ затримав майже 76-річну Оксану Мешко. Київський міський суд з особливим цинізмом виніс вирок за статтею 62 ч. 1 на Різдво Христове 1981 року: 6 місяців ув'язнення і 5 років усування. У лютому 1988 року, за запрошенням української діаспори, Оксана Мешко відправилася до Австралії на операцію ока (аденома). “Їдьте, Оксано Яківно, – бажали кадебісти. – І не повертайтеся.” – “Ні, я – таки повернуся. На ваші голови”, – відповіла вона [12].

У період 1976–1980 років Оксана Мешко стала однією з провідних учасниць та лідерок Української Гельсінської групи (УГГ), яка була створена для контролю за дотриманням прав людини в СРСР. Як одна з небагатьох жінок-лідерів в дисидентському русі, Мешко відіграла ключову роль у діяльності групи, організовуючи та координуючи різноманітні акції, поширюючи інформацію про порушення прав людини та підтримуючи зв'язки з міжнародними правозахисними організаціями. Її діяльність включала підготовку та розповсюдження самвидавчих матеріалів, а також безпосередню участь у протестних акціях. Оксана Мешко зазнавала численних переслідувань з боку радянських органів, але продовжувала свою боротьбу з непохитною рішучістю. Її внесок у діяльність УГГ був значним, оскільки вона не лише брала участь у документуванні порушень прав людини, але й виступала як моральний авторитет та натхненниця для інших учасників руху. Під її керівництвом УГГ змогла привернути увагу міжнародної спільноти до проблем прав людини в Україні, що сприяло тиску на радянський режим та підтримці дисидентського руху на міжнародному рівні.

3.2. Розправа режиму над О. Мешко, друге ув'язнення й заслання (1980–1985 рр.)

У 1980 році, коли Оксані Мешко виповнилося вже 76 років, радянська влада не побоялася вжити репресивних заходів проти цієї відважної жінки. Вона була незламною і продовжувала свою боротьбу за права та свободу, не зважаючи на вік та небезпеку. Але радянські органи вирішили придушити її активність і використали психіатричну експертизу як інструмент політичного переслідування. Незважаючи на те, що ця експертиза була фальсифікованою, Оксану Мешко вважали “недієздатною” та піддали примусовому ув'язненню в психіатричну лікарню.

7 січня 1981 року Оксану Мешко, яка була вдовою пенсіонеркою з вищою освітою та раніше не судимою, було засуджено Київським міським судом за звинуваченням у підриві радянської влади. У вирокі було вказано що протягом багатьох років вона активно розповсюджувала літературу з наклепницькими вигадками та закликами до боротьби з радянською владою, зв'язуючись з іншими особами із схожими поглядами [17]. Її діяльність призвела до попадання цих матеріалів за кордон, де вони використовувалися для провокаційних кампаній проти Союзу РСР. Оксана Мешко була засуджена до табору суворого режиму на 6 місяців та 5 років заслання.

Мешко спробувала виправдати дії відщепенців та обвинувати радянську владу у порушенні прав людини та придушенні національних рухів. Але суд її дії підкреслював як антирадянські погляди та бажання підірвати діючу систему.

Після розгляду справи суд прийняв рішення застосувати до Оксани Мешко покарання у вигляді позбавлення волі. З урахуванням характеру та ступеня суспільної небезпечності злочину, особистості засудженої та обставин справи, суд вирішив призначити покарання в виправно-трудовай колонії суворого режиму. Відповідно до Кримінального процесуального кодексу УРСР, засудженої Мешко було призначено 6 місяців позбавлення волі з засланням на

строк до 5 років. У Додатку Г зображено Мешко під час направлення її до заслання.

Також було вирішено залишити застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Час перебування Мешко в психіатричній лікарні було зараховано у строк відбуття покарання.

Судовий процес відбувся без повідомлення рідних або підтримки з боку суспільства. Незважаючи на свій вік та вразливе становище, Оксану Мешко засудили на позбавлення волі та заслання на довгі роки. Проте навіть у цій складній ситуації вона не втратила своєї сміливості та гідності, висловивши перед своїми переслідувачами прогноз про те, що вона ще переживе навіть Брежнєва. Оксану Мешко направили на заслання до поселення Аян, що знаходиться на березі Охотського моря в Хабаровському краї [17]. Подорож до місця заслання тривало 108 діб і включало кілька етапів через різні території. Важкий шлях пролягав через різні місця, які вона називала "імперією зла". Під час заслання в Аяні, там був ще її син Олександр Сергієнко, який вже досиджував останні три місяці свого заслання (Додаток Д).

Перед від'їздом Олесь зрозумів, що його рідним дуже потрібна підтримка, особливо з огляду на їхню складну ситуацію. Мати, розуміючи перед яким вибором опинився її син через втручання КГБ, наказала йому їхати й рятувати родину. На батьківщині Олесь залишив свою самотню, хвору дружину, яка мусила доглядати за щойно народженою дочкою та третьокласником сином. На чужині залишалася старенька мати Олеся, яка також потребувала підтримки. Олесь перед від'їздом відремонтував благодійну якутську хатину, заготував якнайбільше дров для нагріву, готуючись до зими, і востаннє вирушив на пароплаві в далеку дорогу, готовий зробити все можливе для своєї родини [7, с. 288].

Під час заслання Оксані Мешко було надзвичайно важко. Вона стикалася з численними труднощами і тяжкими умовами життя. Хвороби ставали ще одним випробуванням для неї, ускладнюючи її стан. Хатину, в якій вона перебувала,

часто заливало снігом, а потім нікому не було часу або можливості її відкопати. Щоб вибратися зі снігового полону, Оксані доводилося кожного дня топтати сніг навколо хатки, хоча вона вже мала дуже мало сил. Незважаючи на це, вона не втрачала гумору і підтримувала родину листами, в яких висловлювала свої думки і почуття. Своїми словами вона натякала на нелегкий стан своєї ситуації та урочисті події, які відбувалися за межами її заслання [7, с. 288–289].

Хату, що стояла близько 300 метрів від узбережжя Охотського моря, часом замітало так сильно, що протягом кількох днів не було видно жодного виходу. Оксана Яківна наперед наймала людей за півлітра горілки, щоб відкопували, але кагебісти відлякували охочих, кажучи, що не варто ризикувати. “Бували такі моменти,” – згадувала вона, – “коли вітер обривав електрику, і я залишалась у хаті без світла. Палила свічку. Вікна були занесені снігом, а двері також. І ти залишався сам у тій хаті, не знаючи, коли зможеш вибратися на світ. Ця хата була над дорогою, і коли люди проходили повз, вони запитували: “Чи там вона? Чи вона жива?” Сусід відповідав: “Мабуть, ще жива, бо вчора я ще бачив дим з димаря”. Отак я сигналізувала людям, що я все ще жива” [7, с. 288–289].

Роки заслання розтягувалися, наче десятиліття. Однак Оксана Мешко не втрачала надію: “Я не піддавалася відчаю і не дозволяла песимізму оволодіти моїм духом”, – зізнавалася вона. – “Природжено я не песиміст, але в тих умовах можна легко втратити голову”, – додавала. “Кожного разу я змушувала себе виходити на прогулянку, займатися роботою, молитися. Я вірю, що молитва та віра в Бога допомогли мені вибратися з цієї страшної неволі” [7, с. 289].

Багато допомагала посилками і листуванням австралійська діаспора. А коли вже поверталась додому і в Хабаровську її зустрічали старі (москвич і українець) та нові (двоє хабаровчан) знайомі, то КГБ зробило ще одну спробу перешкодити їй повернутись додому живою. Зустрівши в Ніколаєвську-на-Амурі її літак з Аяну, що робив технічну посадку для заправки, начальник аеропорту зняв безпомічну 81-річну хвору жінку з рейсу і повів у свій кабінет, щоб не дати їй продовжувати політ до Хабаровська. Позбавлена допомоги і

сприяння, за задумом спецслужб, вона мала залишитись там без надії добратися до Хабаровська, або, врешті добравшись, пропасти в дорозі без допомоги зустрічаючих, бо в цей час у Хабаровському аеропорту покотом лежали і не могли вилетіти сотні демобілізованих солдатів. Зорієнтувавшись у ситуації, Оксана Мешко попросилася в туалет, куди її супроводила, за дорученням начальника, працівниця аеропорту, пересиділа там, поки не почула, що її попутники з рейсу вже йдуть на посадку, і, вийшовши, рішуче приєдналася до них, відповівши своїй супровідниці, яка вигукнула: “Куди ж ви?!” – “Я на свій рейс спізнююсь”.

Очікуючі в Хабаровську таки зустріли Оксану Мешко, хоч прибуття рейсу з Аяну не було оголошено. Уявляєте, як по-вовчому клацали зубами в Хабаровському аеропорту працівники спецслужб, бачачи, як лише увійшовши до приміщення аеропорту, Оксана Мешко потрапила прямо в обійми зустрічаючих?

Повернувшись до Києва і ледь підлікувавшись, Оксана Яківна почала на запрошення австралійської земляцької громади, зокрема, Майї Грудки, яка найбільше опікувалась нею в засланні, збиратися до Австралії в гостину. Київський ОВІР, бачачи, якою зруйнованою і хворою виглядає після заслання ця згорьована літня жінка – колишній “особливо небезпечний державний злочинець”, без особливих вагань надав їй візу. Мовляв, хай подивляться самі, за яку старушенцію вони там гвалти вчиняли. Оксани Мешко стала жертвою системи, вона не здавалася, не втрачала надію та продовжувала боротися за свої права та справедливість. Її пригоди і перемоги відображають силу людського духу та непохитну віру в краще майбутнє, незважаючи на всі перешкоди [14].

У період з 1980 по 1985 роки Оксана Мешко стала об'єктом жорстокої репресії з боку радянського режиму. Її активна участь у діяльності Української Гельсінської групи та поширення інформації про порушення прав людини викликали особливе неприязне ставлення органів безпеки. У 1980 році Мешко була знову арештована та засуджена до довготривалого ув'язнення. Після

проведення фальшивого судового процесу вона була відправлена на заслання до далекого району, позбавлена свободи та зазнала фізичних та психологічних турбот. Цей період став надзвичайно важким для Мешко, проте вона не втратила своєї рішучості та віри у правду і справедливість. Її страждання та зламаність стали свідченням про безправ'я та деспотизм радянського режиму, але водночас підтвердили невгамовну силу духу і непохитність у вірі в ідеали правди та свободи. Цей період ізоляції і пригнічення, хоч і був трагічним, зазнаменувався також великою мужністю та героїзмом Оксани Мешко, яка залишалася символом опору та незламності в обличчі безправ'я та тиранії.

3.3. Участь в українському національно-визвольному русі кінця 1980-х – початку 1990-х рр

23 лютого 1988 року 83-річна Оксана Мешко вилетіла на літаку з Москви до Мельбурна через Сингапур. Її зустріла українська громада, і вона опинилась в Австралії, де її запросили на операцію очей. Перебування за кордоном не було випадковим, але мала важливу мету — медичне лікування.

Хоча Мешко зустріла недовіру з боку австралійської діаспори, яка спостерігала за перебудовою в Україні з великою обережністю, вона ставила перед собою завдання просвітити її стосовно ситуації в Україні. На той час, коли вона опинилася за кордоном, було важливо розповісти про становище в Україні, ув'язнених політв'язнів, та надію на зміни, яку вносив Горбачов. Мешко докладала зусиль, щоб вплинути на своїх співвітчизників у Австралії та інших країнах через передачу правдивої інформації про ситуацію в Україні [12; 14].

Її зусилля спрямовані на підтримку української культури та захист прав людини, і вона виступала за інтереси українських письменників і правозахисників, звертаючись до різних організацій із проханнями про допомогу. Хоча у неї були упередження до деяких представників української

еміграції, вона продовжувала працювати на благо своєї країни та сприяти її розвитку.

Після того, як австралійці переконалися в тому, що Оксана Мешко добре орієнтується у справах українських політв'язнів та знає, де саме вони перебувають і скільки часу залишилося до закінчення їхніх термінів ув'язнення, вони звернулись до неї з проханням виступити з цією інформацією перед австралійським Парламентом.

Вважаючи за краще використовувати будь-яку можливість для досягнення мети, Оксана Мешко, яка тимчасово перебувала за кордоном, згодилася без заперечень. Її короткий виступ перед парламентаріями був насичений точними фактами, які відтворювали реальну картину стану речей щодо політв'язнів в СРСР. Ця інформація суперечила офіційній лінії перебудови, оголошеній Горбачовим. Виступ був також переданий програмою CNN на весь світ. Його ефективність виявилася в звільненні влітку 1988 року решти політв'язнів і в січні 1989 року звільненні Левка Лук'яненка з сибірського заслання [7, с. 289].

Після цього виступу авторитет Оксани Мешко в очах світової української діаспори ще зростає і вона отримала запрошення стати спеціальним посланцем з Америки на з'їзд Світового Конгресу Вільних Українців в Мельбурні. Це запрошення надійшло від Юрія Логуша, який особисто відвідав Оксану Яківну в Мельбурні. Вона погодилася і, попрощавшись із гостинними австралійцями, вилетіла через Гонолулу (Гавайї) до Сполучених Штатів. Там Оксану Мешко вже чекали з винятковою увагою, подібно до прийому, який їй було надано в Австралії. Часто її залучали як арбітра у суперечках між різними політичними угрупованнями української діаспори [12].

Після того як посол СРСР у США Добринін викликав Оксану Мешко до себе, він занепокоєно запитав: "Оксано Яковлевно, що ви тут робите? Вам же дали візу лише до Австралії і тільки на три місяці." Оксана відповіла, показуючи відповідні документи: "Мені Посольство СРСР в Австралії продовжило термін перебування за кордоном для лікування після операції глаукоми на очі". Посол,

удивлено, продовжив діалог: "Так, але як ви опинилися тут?", "А я повертаюсь додому. У мене вже й квиток замовлено", – відповіла винахідлива правозахисниця. Посол, не маючи що заперечити, мусив задовольнитися такою відповіддю [6, с. 45–46].

Земляки намагалися переконати Оксану Мешко залишитися в Америці, де вона могла б знайти спокій на старості літ після всіх тюремно-табірних переживань у СРСР: "Вас же там знову будуть переслідувати." Проте сувора жінка відмовилась від цього запрошення: "Ні, я хочу померти вдома. Я своє вже відбоялась. Тепер не боюсь нічого. А за свою мрію про вільну Україну я ще поборюсь". Після сердечних прощань з американськими земляками, 26 січня 1989 року Оксана Мешко повернулася додому рейсом Нью-Йорк – Париж та Париж – Київ [13].

Американці знали, що говорили. Відповідні служби вже чекали на неї. Пропустивши всіх пасажирів, з нечуваним знущанням над вимученою довгою дорогою 84-річною жінкою, вони відпрацьовували замовлення спецслужб. "З багажу Оксани Яківни вкрали відеомагнітофон з дисплеєм, учинили пристрасну перевірку та обіклали невідповідно до правил величезним митом; знущально, як арештанта, протримали в окремій кімнаті понад чотири години, вмисно доводячи її до хвилювання й обурення: ану ж це викличе удар чи інфаркт", - розповів син. "Нарешті мені, як синові, дозволили пройти в кімнату, де її затримали." Зустрічаючи зібрали потрібну суму мита і вирвали змучену кругосвітню мандрівницю з надто добре знайомих їй державних лабет. Як писала в аналогічній ситуації Леся Українка, окупаційна влада дала їй відчути, що "вона, нарешті, вдома" [7, с. 289].

Захопившись активним громадсько-політичним життям тих років, Оксана Яківна відкрила Перший, Установчий з'їзд Української Гельсінкської Спілки, на якому була утворена Українська Республіканська партія. Також вона створила нову правозахисну організацію – "Український комітет "Гельсінкі-90", і неформально, проте активно нею керувала.

Українська Республіканська Партія — це українська політична організація, заснована 30 квітня 1990 року на базі Української Гельсінської спілки і отримала реєстрацію того ж року, 15 листопада. Вона стала однією з чотирьох опозиційних до КПРС націонал-демократичних партій, які були зареєстровані до проголошення незалежності України.

Протягом 1960-1980-х років напрямки національного та демократичного протесту в межах українського дисидентського руху співпадали. Ця спільна мета стала ключовою передумовою на початковому етапі формування політичних партій в Україні та перехідного періоду до багатопартійності. Саме завдяки цьому було започатковано створення партій із націонал-демократичною та націонал-патріотичною спрямованістю, і Українська Гельсінська спілка відіграла значну роль у цьому процесі [15].

У кінці 1989 року та на початку 1990-х років на основі різних демократичних організацій і Руху почали формуватися політичні партії, які були опозиційними до КПРС. У березні 1990 року III З'їзд народних депутатів СРСР скасував 6 статтю Конституції СРСР, що визнавало «керівну і спрямовуючу» роль КПРС у суспільстві, що звільнило шлях для створення багатопартійної системи [7, с. 289]. Під час кампанії перед виборами до Верховної Ради УРСР, за ініціативою Української Гельсінської спілки, Народного руху України, «Меморіалу», Товариства української мови імені Тараса Шевченка, асоціації «Зелений Світ» та інших організацій для координації дій було створено виборчий Демократичний блок України. Вітання до установчого з'їзду УРП було опубліковано у самвидавчій газеті «Центральна Рада» № 4 (15–30 квітня 1990 року) [14].

У листопаді 1989 року керівництво Української гельсінської спілки розглядало можливість реорганізації організації в політичну партію. Проте втілити це рішення в життя вдалося лише після виборів до Верховної Ради УРСР у березні 1990 року. 29–30 квітня 1990 року в Києві відбувся з'їзд Української гельсінської спілки, на якому було прийнято рішення про перетворення її в

Українську республіканську партію (УРП). Новостворена партія відкинула комуністичну ідеологію і підтримала націоналізацію власності КППС в Україні. Однією з головних цілей партії було створення незалежної Української держави. Треба відзначити, що більшість політичних партій, які утворилися в той період, уникали відповідей на питання про майбутній статус України в складі СРСР. Левко Григорович Лук'яненко став першим головою УРП. Не всі члени Української гельсінської спілки вважали за доцільне приєднатися до УРП: В'ячеслав Чорновіл і ще одинадцять делегатів відмовилися від нової партії, звинувачуючи її в авторитаризмі [20].

Після тривалих затримок з боку радянських органів реєстрації, Українська республіканська партія (УРП) отримала реєстрацію від Міністерства юстиції УРСР як політична партія першою в Україні у листопаді 1990 року.

Українська республіканська партія стала однією з найближчих до ідеології неоконсерватизму серед партій, що мали демократичну спрямованість в незалежній Україні. За заявами її ідеологів, вона позиціонувалася як партія правого центру, яка підтримує традиційні консервативно-ліберальні і християнські цінності. У своїх ідеях партія відзеркалювала сучасний американський неоконсерватизм, який відстоює індивідуальні права та свободи, лібералізацію економіки та ідейний плюралізм. Лідер партії, Левко Лук'яненко, був відомий як категоричний противник федеративного устрою України та двомовності в окремих регіонах. Він підтримував ідею національної консолідації для українців і вважав, що національні меншини мають право на культурно-національну автономію.

УРП висловила своє ставлення до українсько-російських відносин і майбутнього державного устрою України на конференції у Львові 4 січня 1991 року. За ухвалою конференції, у незалежній Україні інтереси російської громади мали бути забезпечені через національно-культурну автономію засновану на самоврядуванні та вільному розвитку зв'язків з Росією. Стосовно

Криму, вважалось доцільною формою забезпечення інтересів усіх національних громад територіально-адміністративна автономія в складі України [14].

Щодо партійної платформи, УРП побудувала свою ідеологію на традиціоналістських аспектах західного консерватизму, зосереджуючись на культурі та моралі. Її економічна платформа була віддаленою від правого консерватизму, який акцентує на індивідуальних економічних проблемах, вважаючи їх особистими, а не державними.

II з'їзд УРП у лютому 1991 р. змінив Статут і Програму, а також сформував Раду партії. УРП брала участь у президентських виборах 1991 р., де Левко Лук'яненко посів третє місце з 4,49 % голосів. У травні 1992 р. на III з'їзді Республіканської партії стався розкол між поміркованими і радикальними групами. Результатом було створення УКРП. УРП обрав Михайла Гориня головою, а Лук'яненко залишився почесним головою. Республіканська партія і Демократична партія України спільно створили КНДС у 1992 р., а пізніше утворили ААФ в лютому 1993 р.

Український Комітет "Гельсінкі-90" (УКГ-90) є правозахисною організацією, яка була створена внаслідок ініціативи Оксани Мешко у червні 1990 року. Організація мала на меті продовжити і розвивати традиції Гельсінкського руху в Україні, зокрема після створення політичної партії Української Гельсінської Спілки у квітні 1990 року. Першим головою комітету був Василь Лісовий, а з 1991 року посаду співголови обіймали Василь Лісовий, Володимир Овсієнко та Ігор Мурашов. УКГ-90 входив до складу Української Гельсінської Спілки з прав людини разом з іншими 15 правозахисними організаціями на федеративних засадах з 1 квітня 2004 року.

При створенні УРП Оксана Мешко разом з іншими ініціативними особами виявила відвагу і наполегливість у боротьбі за демократичні ідеали. Вона була одним із засновників партії і відіграла важливу роль у формуванні політичного курсу партії, її ідеології та мети. Створення УРП відобразило важливий етап в

історії України, коли починалася формування багатопартійної системи та народна боротьба за демократію.

УКГ-90 також був важливим кроком у розвитку громадянського суспільства в Україні. Оксана Мешко разом з іншими активістами створила цей комітет з метою продовження ідей і принципів Гельсінського руху в Україні, а також захисту прав людини і громадянських свобод. Дії Оксани Мешко допомогли зберегти та розвинути дух активності та боротьби за права та свободи громадян. Її лідерство в УКГ-90 сприяло утвердженню правозахисних стандартів та розвитку громадянського суспільства в Україні [21, с. 146].

30 січня 1990 року в будинку Спілки письменників відзначили 85-річчя Оксани Яківни Мешко. Люди, які присутні були на урочистостях, важко уявляли, що це останнє свято для цієї активної та енергійної жінки. Сама вона часто говорила, що вона проживе ще сто років, протистоячи гебістам. Також вона висловлювала бажання померти на ходу. Жаль, але це бажання збулося: 26 грудня 1990 року, під час повернення з Музейного провулку, 8, де вона займалася справами Комітету, Оксана Яківна впала на вулиці і була доставлена до лікарні на Мінському масиві. Діагноз був неймовірно важким: тромбоз магістральної артерії головного мозку [12]. Хоча вона не могла висловлюватися словами, її очі іноді віддавали свідомість, але на ранок 2 січня 1991 року Оксана Яківна Мешко покинула цей світ.

Вечора 4 січня труну з прахом Оксани Яківни Мешко встановлено для панахиди і прощання в церкві Миколи Притиска на Подолі. Тисячі киян, серед яких були колишні політв'язні, депутати Верховної Ради, письменники й журналісти, а також просто активні громадяни-патріоти, ввечері 4-го і від ранку до обіду 5 січня 1991 року приходили прощатися з легендарною громадянкою України. З людиною яка не боялася виступати проти режиму, демонструючи свою громадянську позицію. Вона проявила відвагу у 1972 році, коли пішла з квітами до пам'ятника Т. Шевченка після січневого погрому, і у той час, коли була схоплена і залишена самотньою на дворі КГБ [7, с. 288]. Мешко не

злякалася йти на прийом до голови КГБ УРСР В. Федорчука і висловити свою думку про нього. Навіть у важкі моменти, коли до неї вдиралася дюжина громил з обшуком, вона залишалася спокійною і визначною. Її характер та впевненість у власних переконаннях заслуговують на повагу.

Отже, виявляючи неймовірну інтуїцію та винахідливість, рішучість і спритність, Оксана Мешко неодноразово відверто протиставлялася співробітникам спецслужб і ламала їхні таємні операції. Вона мала неймовірний вплив на події в Україні, але, на жаль, не дожила до проголошення Незалежності країни. Протягом усього свого життя вона працювала наполегливо, щоб наблизити цей важливий момент для українського народу та світу. Хоча її радість участі в цьому історичному події забулася, пам'ять про неї живе серед сотень киян і мешканців інших міст, які вшановують її як видатного борця за свободу.

Висновок до 3 розділу. Участь Оксани Мешко у правозахисному гельсінському русі відіграла важливу роль у боротьбі за права людини та демократію в Україні. Вона стала активним учасником Української Гельсінської групи, яка виступала проти порушень прав людини в СРСР та контролювала їх дотримання. Під її керівництвом група активно документувала факти порушень прав людини, звертаючи увагу міжнародної спільноти на ситуацію в Україні. Мешко виступала як один із голосів боротьби за свободу та справедливість, підтримуючи політичних в'язнів, поширюючи інформацію про порушення прав людини та виступаючи проти репресій радянського режиму. Її внесок у гельсінський рух підкреслив значущість активної громадянської позиції та боротьби за загальнолюдські цінності.

РОЗДІЛ 4. Формування в учнів середніх шкіл громадянської компетентності на прикладі життєвого шляху О. Мешко та її боротьби проти радянського режиму

Одним із ключових завдань сучасної освіти в Україні є створення умов для формування громадянина, який був би активним учасником демократичного суспільства та маючи на увазі творчі можливості, задовольняв би як особисті, так і суспільні інтереси. Цього можна досягти через систему громадянської освіти, спрямованої на підготовку молоді до активної участі у житті демократичного суспільства та формування її громадянської компетентності [1, с. 49].

Громадянська компетентність – це сукупність знань і досвіду у громадянсько-суспільній діяльності. Вона включає в себе розуміння демократичних цінностей, уміння критично мислити, приймати відповідальні рішення та брати участь у громадському житті.

Формування громадянської компетентності в учнів сприяє розвитку демократичного суспільства в Україні, наближає країну до європейських стандартів та сприяє утвердженню європейської культурної ідентичності. Виховання громадянської компетентності передбачає формування у учнів таких особистісних якостей, як патріотична свідомість, громадянська відповідальність і мужність [4, с. 36]. Також важливими є почуття поваги до традицій і історії свого народу, усвідомлення своєї ролі в його розвитку та бережливе ставлення до природи та навколишнього середовища.

Ці якості відображаються у готовності працювати для благополуччя держави, захищати її і розвивати, а також в здатності дбати про природу та ставитися до неї як до власної майбутньої спадщини.

Громадянська компетентність вважається однією з ключових компетентностей, що визначає рівень розвитку особистості у суспільно визнаному комплексі знань, умінь, навичок, ставлень та орієнтацій. В контексті освіти громадянська компетентність включає в себе знання, уміння, навички,

переживання, емоційно-ціннісні орієнтації та переконання, які допомагають особистості усвідомити її роль у суспільстві, обов'язки та відповідальність перед співвітчизниками, батьківщиною та державою.

Громадянська компетентність передбачає здатність людини реалізовувати свою компетентність на практиці, брати на себе відповідальність, спільно виробляти рішення та брати участь у їх реалізації. Вона включає в себе толерантність до різних етнокультурних і релігійних груп, гармонійне поєднання особистих інтересів зі спільними потребами суспільства, участь у функціонуванні демократичних інститутів та здатність до саморозвитку [1, с. 47].

Таким чином, громадянська компетентність є важливою складовою освіти, що сприяє формуванню повноцінного громадянина, готового до активної участі у суспільному житті та вирішенню складних викликів сучасності.

Розвиток громадянськості серед школярів є актуальною проблемою, на яку звертають увагу вчені та педагоги. Дослідження В. Маленкова та О. Сухомлинської, а також роботи П. Вербицької, М. Рагозіна, І. Тараненко, К. Чорної та інших присвячені проблематиці громадянського виховання у шкільному середовищі. Методичне забезпечення для формування громадянської компетентності учнів у процесі навчання історії та правознавства включає сучасні підходи до навчання, які враховують потреби сучасного інформаційного суспільства. Роботи В. Машики, О. Наровлянського, О. Пометун, Т. Ремех, Г. Фреймана, І. Усенка та інших визначають методологію навчання історії та правознавства з урахуванням сучасних вимог [1, с. 48].

Указ Президента України про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій та Закон України "Основні засади розвитку інформаційного суспільства" свідчать про важливість використання сучасних технологій у навчальному процесі для підготовки громадянських освічених громадян.

Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, а також діяльність проекту Європейської Комісії "Громадянська освіта – Україна"

підкреслюють значення формування громадянської компетентності як однієї з ключових складових освіти. У процесі дослідження групою були визначені ключові складові громадянської компетентності, які мають формуватися у школі. Серед них:

- Громадянські знання, які базуються на уявленнях про форми і способи життя, реалізації потреб і інтересів особистості в політичному, правовому, економічному, соціальному та культурному просторі демократичної держави загалом і в Україні зокрема.
- Громадянські вміння та досвід участі в соціально-політичному житті суспільства і практичного застосування отриманих знань.
- Громадянські чесноти, що охоплюють норми, установки, цінності й якості, притаманні громадянинові демократичного суспільства [5, с. 19].

Це розуміння громадянської компетентності відповідає концепції, сформульованій у дослідженні щодо ключових компетентностей у державах-членах Євросоюзу, яке було проведено Інформаційною мережею освіти в Європі, відомою як Eurydice. Згідно з цим дослідженням, громадянська компетентність полягає у поінформованій й активній участі особи в житті суспільства на різних рівнях - від місцевої громади до державного та міжнародного рівнів.

Формування громадянської компетентності має на меті підготовку молоді до активної участі у житті демократичного суспільства і розвитку демократичної культури. Це означає, що громадяни повинні володіти навичками вільного, незалежного та творчого мислення, бути критично налаштованими, знати свої права і обов'язки, вміти працювати в колективі та вести діалог і переговори. Для досягнення цієї мети необхідне посилення уваги учителів і науковців до розробки, адаптації та впровадження нових методик навчання та виховання, включаючи найкращі практики як вітчизняного, так і зарубіжного досвіду.

Формування громадянської компетентності учнів може бути ефективним, якщо вони вивчають приклади історичних особистостей, які боролися за права

та свободи людини [4, с. 40]. Одним із таких прикладів є життєвий шлях Оксани Мешко, яка відзначилася в своїй боротьбі проти радянського режиму.

Оксана Мешко відзначалася надзвичайною громадянською активністю та сміливістю в умовах радянського режиму, де влада переслідувала та пригнічувала будь-яку опозиційну діяльність. Незважаючи на це, вона виступала проти авторитарних практик радянської влади і відстоювала права та свободи громадян.

Початки її активної діяльності сягають періоду студентства, коли вона долучилася до групи молодих інтелектуалів, які виступали за реформи в суспільстві та захист прав людини. Вона була однією з небагатьох, хто не боявся висловлювати свою думку та виступати проти несправедливості. Оксана активно підтримувала правозахисні організації та громадянські рухи, брала участь у протестах та демонстраціях проти порушень прав людини. Її громадянська позиція була виражена не лише у словах, але й у діях: вона допомагала політв'язням, надавала юридичну підтримку тим, хто потрапив у біду через політичні репресії [9].

Незважаючи на тиск та переслідування з боку влади, Оксана Мешко не відступала. Вона продовжувала боротьбу за свої ідеали та переконання, намагаючись змінити систему зсередини. Її сміливість і відданість ідеалам демократії та прав людини стали прикладом для багатьох, і її життєвий шлях є важливим джерелом навчання та натхнення для учнів, щоб вони розуміли важливість громадянської активності та готовність виступати проти несправедливості [17]. Детальний аналіз її життєвого шляху та боротьби проти радянського режиму допоможе учням зрозуміти значення громадянської компетентності та виявити, як вони можуть впливати на суспільство, ставити питання та захищати свої права та свободи.

Уроки з історії та громадянської освіти, які включають вивчення біографії Оксани Мешко та її боротьби за права та свободи, можуть стати важливим інструментом для формування громадянської компетентності учнів.

Спочатку, вивчення біографії Оксани Мешко дозволить учням пізнати життєвий шлях видатної громадянської діячки, її ідеали, переконання та мотивацію. Вони дізнаються про важливі події в її житті, які вплинули на її вибір стати активісткою та виступати проти несправедливості. Далі, аналіз діяльності Оксани Мешко дозволить учням зрозуміти конкретні кроки, які вона здійснювала для захисту прав та свобод громадян. Вони зможуть вивчити її участь у різних правозахисних організаціях, її виступи на публіці та публікації, що вона робила, щоб привернути увагу до проблем політичних репресій та порушень прав людини [2, с. 124].

Крім того, учні можуть проаналізувати вплив діяльності Оксани Мешко на суспільство. Вони вивчатимуть, які зміни відбулися в суспільному уявленні про права та свободи під впливом її роботи, як вона вплинула на політичну ситуацію в країні та які наслідки мала її діяльність для суспільства загалом. Такий підхід допоможе учням зрозуміти значення громадянської активності та підвищити свідомість про важливість боротьби за права та свободи кожного громадянина. Вони зможуть бачити, що навіть в умовах репресивного режиму можна бути активним громадянином та впливати на суспільні процеси [4, с. 41].

Аналіз життєвого шляху Оксани Мешко може відкрити перед учнями різноманітні етичні питання, які виникають у зв'язку з боротьбою за права та свободи. Учні матимуть можливість обговорити різні підходи до вирішення несправедливості та долучення до активного протистояння системі. Наприклад, вони можуть порівняти мирні методи боротьби, такі як громадські акції та петиції, із більш радикальними стратегіями, як наприклад, голодування або загальний страйк.

Дискусія також може зосередитися на етичних аспектах ризиків, які виникають при виборі діяльності проти влади. Учні можуть обговорити, наскільки етичним є виправдання використання цивільного непокорення або навіть незаконної діяльності у ситуаціях, коли закони суперечать принципам справедливості та правам людини.

Далі, учні можуть розглянути ефективність різних стратегій боротьби та їхній вплив на суспільство. Вони можуть обговорити, які методи можуть бути найбільш успішними у досягненні мети – зміни політики чи законів, підвищення громадської свідомості або залучення участі громадян у рішеннях, що стосуються їхнього життя та долі. Такі обговорення допоможуть учням розвинути критичне мислення, аналітичні навички та здатність до обґрунтованого прийняття рішень, що є важливими елементами громадянської компетентності [5, с. 20].

Вивчення життєвого шляху Оксани Мешко на уроках історії та громадянської освіти може стати джерелом натхнення для учнів у їхній власній громадянській діяльності. Розглядаючи приклад відважної боротьби Оксани Мешко за права та свободи, учні можуть зрозуміти, що кожна особистість, незалежно від соціального статусу чи віку, може мати значний вплив на суспільство, якщо вона має сильні переконання та відвагу діяти.

Приклад Оксани Мешко може надихнути учнів на те, щоб вони самі стали активними учасниками громадянського життя свого суспільства. Вони можуть побачити, що кожен може зробити свій внесок у боротьбу за справедливість та покращення умов життя. Це може виявитися у власних громадянських ініціативах, участі в громадських обговореннях, акціях або проектах з підтримки прав людини та демократії.

Таке вивчення не лише сприятиме формуванню громадянської компетентності, але й надасть учням можливість розвинути критичне мислення, етичне розуміння та готовність до активної громадянської участі. Вони зможуть переглянути свою роль у суспільстві та зрозуміти, що кожен з них може стати змінювачем світу, доки він або вона має віру у свої сили та ставлення, схожі на Оксану Мешко.

Вивчення історії України у ХХ столітті дозволяє учням розглянути важливий період радянської диктатури та репресій, який суттєво вплинув на життя кожного громадянина країни. Під час вивчення цього періоду, учні можуть

дізнатися про політичні та соціальні зміни, що відбувалися в Україні під час правління радянського режиму, а також про масштабні репресії, які стали наслідком цього режиму [1, с. 51].

У контексті вивчення дисидентського руху учні можуть ознайомитися з різними формами опозиційної діяльності та активного протесту проти тоталітарного режиму. Особлива увага приділяється ролі дисидентів у боротьбі за права людини, свободу слова та політичні свободи. Оксана Мешко, як провідна фігура українського дисидентського руху, виявляється важливим прикладом героїзму та самовідданості у цій боротьбі.

Вивчаючи особистість Оксани Мешко, учні можуть дізнатися про її життєвий шлях, боротьбу проти тоталітарного режиму, її участь у різних правозахисних рухах та її вплив на суспільство. Аналіз ролі Мешко у правозахисному русі допоможе учням зрозуміти значення індивідуального активізму та пожертви для боротьби за свободу та справедливість.

Аналіз літературних творів та мемуарів, присвячених дисидентському руху і зокрема Оксані Мешко, є важливим для розуміння її життєвого шляху та внеску у боротьбу за свободу. Ці літературні джерела дозволяють учням отримати глибше уявлення про контекст, у якому працювала Мешко, її мотивації, переживання та відношення до подій. Мемуари та літературні твори нерідко висвітлюють особисті враження дисидентів, їхні думки про моральні аспекти боротьби та цінності, за які вони боролися.

Деякі твори можуть прямо або опосередковано описувати діяльність Оксани Мешко, її роль у правозахисному русі, а також ставлення суспільства до неї. Наприклад, мемуари інших дисидентів можуть містити згадки про спільні акції або інші події, пов'язані з Мешко. Літературні твори, натхненні діяльністю дисидентів, можуть стати важливим джерелом для уявлення про моральні та етичні питання, що порушувалися у цей період [15].

У контексті морально-етичного виховання, обговорення моральних ділових вчинків Оксани Мешко має велике значення для учнів. Розглядаючи її

життєвий шлях та діяльність у боротьбі за ідеали правди та справедливості, учні мають можливість аналізувати основні моральні принципи та цінності, які вона втілювала в своїй діяльності.

Учні можуть дискутувати про жертовність та самовідданість Оксани Мешко, яка віддавала великі зусилля та ризикуючи власним життям, боролася за права та свободу людини в умовах тоталітарного режиму. Її готовність вступитися за права інших людей, навіть за ціною власних страждань та втрат, може стати прикладом для обговорення моральних ділових вчинків, сміливості та героїзму.

Також важливим елементом обговорення є розуміння етичних аспектів боротьби за ідеали правди та справедливості. Учні можуть аналізувати, чому важливо залишатися вірними своїм переконанням, навіть у найважчі часи, та як це впливає на формування особистості та моральний розвиток. Обговорення діяльності Оксани Мешко допоможе учням розкрити поняття відданості ідеалам, морального куражу та здатності вистояти у важкі моменти, що є важливими складовими етичного виховання.

Під час позакласної та гурткової роботи можна запропонувати учням різноманітні варіанти дослідження біографії Оксани Мешко, які сприятимуть глибшому розумінню її життя та внеску у боротьбу за права людини.

Створення біографічного дос'є про Оксану Мешко передбачає детальне дослідження її життєвого шляху та діяльності. Учні проаналізують ранні роки та освіту, роль у дисидентському русі, переслідування та ув'язнення, участь українського Гельсінського комітету, а також вплив на суспільство. Це дозволить учням краще зрозуміти значення та важливість її внеску у боротьбу за права людини та демократію в Україні.

Учні вивчатимуть різноманітні джерела про Оксану Мешко, такі як книги, статті, відеоінтерв'ю та інші матеріали, з метою аналізу їхньої достовірності, перспективи та впливу на розуміння особистості. Вони проведуть дослідження, зосереджене на оцінці об'єктивності та авторитетності джерел, звернуть увагу на

можливу упередженість або інтереси авторів. Також учні проаналізують, як джерела впливають на загальне сприйняття Оксани Мешко та її ролі в історії. Це дозволить учням розвивати критичне мислення, уміння аналізувати та оцінювати інформацію, а також критично ставитися до різних точок зору [5, с. 20].

Висновок до 4 розділу. На основі вивчення життєвого шляху та боротьби Оксани Мешко проти радянського режиму можна зробити висновок, що її приклад є важливим для формування громадянської компетентності учнів. Її відданість ідеалам правди та справедливості, готовність приймати відповідальність за свої переконання та активна участь у суспільному житті є цінними навичками для сучасної молоді. Навчання на прикладі Мешко допомагає учням розуміти важливість захисту прав та свобод, а також вчить їх аналізувати суспільні проблеми та діяти для їх вирішення. Таким чином, висновок засвідчує, що вивчення діяльності Оксани Мешко має велике значення для формування активної та свідомої громадянської позиції серед учнів.

Додатково можна відзначити, що приклад Оксани Мешко стимулює учнів до самостійного пошуку істини та правди, навчає їх бути толерантними до думок і переконань інших людей, а також сприяє розвитку в них критичного мислення та аналітичних здібностей. Відтак, вивчення життєвого шляху Оксани Мешко в контексті боротьби проти тоталітарного режиму має комплексний вплив на формування громадянської компетентності учнів та сприяє їхньому вихованню як активних та відповідальних членів суспільства.

ВИСНОВКИ

Дипломна робота присвячена життєвому шляху та боротьбі дисидентки Оксани Мешко проти радянського режиму. Аналізуючи її діяльність та вплив на суспільство, можна визначити важливість її внеску у формування громадянської свідомості та активізацію громадянської участі в суспільному житті. Життєвий шлях Оксани Мешко став символом сміливості та відваги, які виявлялися в протистоянні системі пригнічення та несправедливості. Вона стала важливим кроком у напрямку підтримки прав та свобод громадян, а її діяльність стала невід'ємною частиною історії боротьби за громадянські права в Україні.

Дипломна робота розкрила значення прикладу Оксани Мешко для сучасного суспільства, підкресливши, що її відданість і принциповість можуть стати джерелом натхнення для майбутніх поколінь. Її приклад нагадує кожному про важливість постійної громадянської активності та відповідальності за майбутнє суспільства. Вивчення життєвого шляху Оксани Мешко дає можливість краще зрозуміти сутність громадянської боротьби та її значення для становлення демократичного суспільства.

Оксана Мешко включає важливість її внеску у формування ідентичності та національного самосвідомлення українського народу. Її сміливість і відданість ідеям демократії та прав людини стали символом опору радянському режиму та заслуговують на вшанування і пам'ять нащадків. Дослідження життєвого шляху Оксани Мешко наголошує на важливості вивчення та передачі подібних історій, які стимулюють активну громадянську позицію та поширюють світло правди й справедливості.

У роботі було проведено аналіз життєвого шляху, діяльності та внеску Оксани Мешко в український опозиційний рух під час радянської епохи. Були досліджені ключові етапи її біографії, включаючи дитинство, освіту та перші кроки у суспільно-політичній діяльності. Вивчено участь Мешко в правозахисних організаціях та у протестних акціях проти тоталітарного режиму,

що дозволило визначити її активну роль у боротьбі за права та свободи українського народу. В рамках дослідження були виокремлені ключові моменти та досягнення, які свідчать про значний внесок Мешко у формування громадянського суспільства в Україні та в боротьбі за ідеали демократії та прав людини.

У роботі було проведено вивчення та систематизація матеріалів про різноманітні аспекти діяльності Оксани Мешко під час радянського періоду. Досліджено її участь у підпільних об'єднаннях, антирежимні акції, публікації та поширення заборонених матеріалів, виступи за права людини та політичні свободи, а також організацію підтримки політв'язнів. Аналіз цих аспектів діяльності дозволив отримати повну картину про роль та внесок Оксани Мешко у боротьбу за права та свободи українського народу під час радянського періоду. Отримані дані дозволили зрозуміти значення та вагомість внеску Оксани Мешко у формування громадянського суспільства, розвиток правозахисного руху та боротьбу за політичні свободи в Україні. Її активна діяльність стала важливим фактором в подоланні тоталітарного режиму та сприяла піднесенню духу національної свідомості. Детальний аналіз її зусиль та здобутків дає можливість відчувати історичну значимість та непохитність духу, які вона втілювала у своїй діяльності, надихаючи наступні покоління до активної участі у боротьбі за свободу та гідність.

У ході дослідження були проаналізовані виступи та заяви Оксани Мешко на різних громадських заходах, включаючи мітинги та зібрання, де вона закликала до вільності та демократії. Також було вивчено її висловлення в ЗМІ та інтерв'ю, де вона коментувала політичну ситуацію в країні та закликала до змін. Досліджено її участь у публікаціях у підпільних виданнях, де вона розглядала порушення прав людини та пригнічення владою. Також проаналізовано її виступи на міжнародних форумах та конференціях, де вона представляла погляди української опозиції та просувала ідеї демократії та прав людини. Ці приклади надають уявлення про широкий спектр діяльності та

виступів Оксани Мешко, що відображали її активну участь у боротьбі за політичні та громадянські права.

Діяльність Оксани Мешко суттєво вплинула на українську суспільну та політичну ситуацію під час радянського режиму. Вона активно просувала ідеї демократії та прав людини, виступала за свободу слова та громадянські права. Її організаційна діяльність сприяла формуванню громадянської свідомості та активізації громадянського суспільства. Участь у міжнародних заходах допомагала привернути увагу міжнародної спільноти до проблем радянського режиму та підтримувати український опозиційний рух. Її символічне значення як борця за свободу та моральний авторитет відігравали важливу роль у мобілізації громадської невдоволеності та протесту. Таким чином, вплив Оксани Мешко на українське суспільство був надзвичайно значущим та сприяв подальшому розвитку України.

Роль Оксани Мешко в українській історії важлива і непересоховна. Її відвага, самовідданість та безстрашність стали символом боротьби за свободу та права людини під час радянського періоду. Вона відіграла ключову роль у формуванні громадянського суспільства в Україні та мобілізації опозиційного руху проти тоталітарного режиму. Її діяльність стала невід'ємною частиною історії боротьби за демократію та права людини в Україні.

Вплив Оксани Мешко на сучасне українське суспільство важливий і багатогранний. Її змістовні ідеї та принциповість надихають населення до захисту своїх прав і свобод. Її приклад показує, що один чи навіть кілька людей можуть вплинути на політичну дійсність та створити зміни у країні. Наполеглива боротьба Оксани Мешко за правду та справедливість стала важливим джерелом натхнення для молодого покоління лідерів і активістів, які продовжують боротьбу за справедливість та демократію в Україні сьогодні. Таким чином, спадщина Оксани Мешко живе й продовжує надихати український народ на шляху до свободи та демократії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Монографії і статті

1. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. К.: К.І.С., 2004. С. 47–52.
2. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960–80х років. К.: Либідь, 1995. 224 с.
3. Обертас О. Українська гельсінська група: 30 років героїзму. *Смолоскип України*. № 11(136). 2006. С. 1–3.
4. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. *Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики*. К.: К.І.С., 2003. С. 35–47.
5. Пометун О.І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки. *Вісник програм шкільних обмінів*. 2005. № 23. С. 18–21.

Мемуари і спогади

6. Мешко О. Свідчу. Київ.: Українська республіканська партія, 1996. 56 с.
7. Овсієнко В. Світло людей. Мемуари та публіцистика. К.: Кліо, 2018. 512 с.
8. Оксана Мешко, козацька матір. До 90-ліття з дня народження. Спогади. Упорядкував В.Овсієнко. К.: УРП, 1995. 64 с.
9. Оксана Мешко. «Я завжди почувала себе українкою...». *За київським часом*, 1992. № 6.

Опубліковані матеріали і публіцистика

10. Дисидентський рух в Україні. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/5932> (Дата звернення: 21.04.2024).
11. "Мені навіть краще, щоб я була заарештована..." – 110 років тому народилася "козацька матір" Оксана Мешко. URL: https://m.gazeta.ua/articles/history/_meni-navit-krasche-schob-ya-bula-zaareshtovana-110-rokiv-tomu-narodilasy-kozacka-matir-oksana-meshko/607072 (Дата звернення: 31.05.2024).
12. Не боятися системи: історія правозахисниці Оксани Мешко. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/ne-boiatisia-sistemi-istoriia-pravozakhisnitsi-oksani-meshko/> (Дата звернення: 21.04.2024).
13. Не відступлюся! : До 100-річчя Оксани Яківни Мешко. Х., 2005. URL: <https://library.khpg.org/index.php?id=1180437199> (Дата звернення: 21.04.2024).
14. Незламна правозахисниця Оксана Мешко (1905–1991 рр.). URL: <https://cnt-lyviv.com/незламна-правозахисниця-оксана-мешко/> (Дата звернення: 21.04.2024).
15. Овсієнко В. Мешко Оксана Яківна. URL: <https://museum.khpg.org/1121792907> (Дата звернення: 21.04.2024).
16. Оксана Мешко. Майдан. Дрогобицька газета. URL: <http://maydan.drohobych.net/?p=47503> (Дата звернення: 31.05.2024).
17. Оксана Мешко. Як КДБ не зміг одну «козацьку матір» перемогти. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28106315.html> (Дата звернення: 21.04.2024)/
18. Родинне дерево Оксани Мешко. URL: https://localhistory.org.ua/media/images/Meshko_nove.max-1920x900.format-webp.webp (Дата звернення: 31.05.2024).
19. Українська Гельсінкська Група. 1978–1982. Документи і матеріали. Торонто; Балтимор: Смолоскип, 1983. 998 с.

20. Українська гельсінська група та Оксана Яківна Мешко. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/ukrajinska-helsinki-hrupa-ta-oksana-yakivna-meshko/> (Дата звернення: 21.04.2024).

21. Українська Громадська Група сприяння виконанню Гельсінських угод: В 4 т. Т.1.: Особистості ХПГ; Упорядник Є.Ю.Захаров; Харків: Фоліо, 2001. 266 с.

22. Український дисидентський рух. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/history/4081/> (Дата звернення: 21.04.2024)

23. Якби п'ять таких бабусь на Україну, то все КДБ мало б інфаркт «Україна молода» (2 лютого 2001 р.). URL: <http://www.kipiani.org/> (Дата звернення: 21.04.2024).

Енциклопедичні видання

24. Бажан О.Г. Мешко Оксана Яківна. *Енциклопедія історії України*: Т. 6: Ла-Мі. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во "Наукова думка", 2009. С. 632.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

План-конспект з предмета «Історія: Україна і світ»

Урок 24

Дата: 31.05.2024

11 клас

Тема: Оксана Мешко: життєвий шлях та внесок у боротьбу за права людини в УРСР

Мета:

навчальна:

- Активізувати пізнавальну діяльність учнів \ навчально-пізнавальна, логічна та інформаційні навички.
- Формувати вміння учнів у дослідницькій діяльності \ навчально-пізнавальна, логічна, інформаційні підходи.
- Розглянути життя українців за радянського періоду та їхній вплив на формування громадянського суспільства в Україні \ інформаційно-логічна, просторова та аксіологічні методи.
- Розширити знання учнів про історію дисидентського руху та правозахисну діяльність в Україні \ інформаційно-логічний підхід.
- Ознайомити учнів з відомими постатями українського опору радянському режиму, чії дії вплинули на світову історію \ інформаційно-логічна та аксіологічні підходи.
- Охарактеризувати внесок українських дисидентів у розвиток правозахисного руху та формування сучасного українського суспільства \ інформаційно-логічна та аксіологічні методи.

розвивальна:

- Закріпити знання учнів, набуті під час уроку, на основі усних відповідей та завдань, таких як «Мікрофон» та «Знайди зв'язок» \ інформаційно-логічна, комунікативна.
- Продовжити розвивати вміння учнів уважно слухати один одного під час безпосереднього спілкування та роботи в групах \ комунікативна, особиста, соціальна.
- Розвивати вміння учнів висловлювати власну думку про діяльність Оксани Мешко \ мовленнєва, комунікативна.
- Розвивати увагу, пам'ять, мислення учнів через виконання різноманітних завдань, таких як аналіз фотографій, групова робота, гра «Асоціативний ланцюг» \ інформаційно-логічна.
- Розвивати навички роботи з таблицями, створюючи під час уроку таблицю «Внесок Оксани Мешко у правозахисний рух та українську історію» \ інформаційно-логічна.
- Формувати та розвивати аксіологічну компетентність, аналізуючи діяльність Оксани Мешко, оцінюючи її внесок у боротьбу за права людини, та формувати власну точку зору щодо її ролі в історії \ аксіологічна.

- Розвивати навички роботи з ілюстративними джерелами, аналізуючи фотографії, такі як «Життєвий шлях Оксани Мешко», «Фото її учасників протестів» \ інформаційно-логічна.

виховна:

- Виховувати повагу до інших людей та їхніх думок, сприяти розвитку толерантності та соціальної взаємодії. /соціальна, громадянська
- Виховувати інтерес та повагу до видатних українських правозахисників і борців за свободу, зокрема до Оксани Мешко. /патріотична, аксіологічна
- Сприяти формуванню глибокої зацікавленості учнів у вивченні історії українського народу, зокрема його опозиційного руху під час радянського періоду. / патріотична, хронологічна
- Виховувати працелюбність і допитливість через дослідження та аналіз історичних подій та постатей. / особистісна, інформаційно-комунікативна
- Виховувати почуття гордості за минуле своєї Батьківщини на прикладі життєвого шляху та діяльності Оксани Мешко, акцентуючи на її внеску у боротьбу за права людини та свободу. / патріотична

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: підручник «Історія України. 11 клас. Рівень стандарту. Академічний рівень» (авт. О.І.Пометун, Н.М.Гупан), фотографії, таблиця, телефони, комп'ютер та мультимедійний проектор.

Основні терміни: Дисидентський рух, Українська Гельсінська група (УГГ), Репресії, Правозахисник, Самвидав, Політв'язень, КГБ, Протестні акції

План уроку

1. Організаційний момент

2. Мотивація навчальної діяльності

Доза часу	Етап уроку	Навчально-виховна діяльність вчителя	Навчально-виховна діяльність учня	Примітка
3 хв.	I. Організаційний	Привітання з учнями. Перевірка готовність учнів до початку уроку. Організація уваги учнів: побажання гарного настрою, цікавої роботи, нових знань та відкриттів		комунікативна мовленнєва

7 хв.	II. Перевірка домашнього завдання		<p>Повторення вивченого методом "Мікрофон"</p> <ol style="list-style-type: none">1. Що означає слово «дисидент»?2. Пригадайте визначення поняття «дисидентство».3. На який період припадає зародження опозиційного руху в Україні?4. Які причини зародження дисидентського руху? Якими були передумови опозиційного руху?5. Які ми можемо визначити особливості дисидентства в Україні?	інформаційна логічна мовленнєва комунікативна
5 хв.	III. Актуалізаційний етап	Метод. Асоціативний мозковий штурм.	<p>Назвіть з чим у вас характеризуються дисиденти ?</p> <p>Відповіді:</p> <ul style="list-style-type: none">✧ боротьба за свободу✧ правозахисна діяльність	логічна мовленнєва комунікативна

Учні працюватимуть у групах, де кожен учень буде миттєво називати асоціації, що виникають у нього з приводу ключового поняття або теми.

- ◇ опозиційний рух
- ◇ мітинги та протести
- ◇ лідерка
- ◇ міжнародний вплив
- ◇ внесок у розвиток громадянського суспільства

20 хв.

IV. Етап вивчення нового матеріалу

I

Оксана Мешко народилася 30 січня 1905 року в селі Старі Санжари. Її родина мала козацьке коріння і відзначалася активною участю в українському національному русі. Багато членів родини були репресовані за свою діяльність. Батька, Якова Мешка, розстріляли у 1920 році, а старший брат, Євгеній, загинув під час участі у повстанні. Сім'я була розірвана репресіями, і Оксана разом із сім'єю вибралася в різні кінці світу. Внаслідок репресій їхнє майно було конфісковане, і вони опинилися в складних умовах. Після смерті батька Оксана відправилася до Києва, щоб знайти кращого майбутнього. Там вийшла заміж, а згодом народила дітей.

Робота з генеалогічним деревом родини Оксани Мешко.

Учні вивчають історію сім'ї, встановлюють зв'язки між різними поколіннями. Як впливали родинні події на життя Оксани Мешко ?

логічна
мовленнєва
просторова
Інформаційна

Життя Оксани Мешко в умовах радянського тоталітарного режиму було періодом постійних випробувань та страху. Вона стала свідком безлічі політичних репресій, які призводили до арештів та зникнень людей. У 1930-х роках, коли на Україні вирувала сталінська репресія та голодомор, Оксана Мешко виживала в надзвичайно важких умовах, борючись за своє життя та життя своєї родини. Її чоловіка затримали, але після довгих місяців вдалося домогтися його звільнення. Однак їхнє життя продовжувалося під загрозою репресій та переслідувань. Ці страшні події мотивували Оксану шукати способи виживання та захисту, а також заставляли приймати непрості рішення заради збереження своєї родини.

II

У 1947 році Оксану Мешко заарештували в Києві за звинуваченням у спробі замаху на першого секретаря ЦК КП(б)У Микиту Хрущова разом із її сестрою Вірою. Після вироку її відправили у виправно-трудові табори в Ухту (Комі АРСР), де вона перебувала з 1947 по 1954 рік. Після комісування як недужа у 1954 році, вона вийшла з-за колючого дроту на заслання. Оксана Мешко була реабілітована і отримала паспорт лише

Робота з фотографіями Оксани Мешко. Аналізують перебіг її життя згідно фотографіям.

Оксана Мешко у молоді роки

Оксана Мешко під час другого арешту

в 1956 році, після чого повернулася до Києва.

У 1972 році її знову заарештували у справі її сина. Вона стала однією з членів-засновників Української гельсінської групи та оприлюднила документ "Ляментация", в якому зазначено факти фабрикування кримінальних справ проти дисидентів та ескалацію державного терору. З 1980 року вона перебувала у психіатричній лікарні ім. Павлова в Києві протягом двох і пів місяців на примусовому "обстеженні".

III

12 жовтня 1980 року у Оксани Мешко знову був проведений обшук, а 14 жовтня її знову заарештували. Звинуваченням була антирадянська агітація та пропаганда. У січні 1981 року їй було винесено вирок - півроку ув'язнення і п'ять років заслання до містечка Аян на березі Охотського моря. На той момент їй вже було майже 76 років. Наприкінці 1985 року Оксана Мешко повернулася з заслання і поселилася в Києві на Куренівці.

Після звільнення вона стала однією з провідників Української Гельсінської Спілки і членкою Координаційної Ради. У червні 1990 року вона взяла активну участь у відновленні

Оксана Мешко разом із сином на засланні 1981 р.

Оксана Мешко разом з членами УГГ (зліва направо): Михайло Горинь та Василь Овсієнко. Приблизно 1990 рік

Робота з таблицею

Учні повинні скласти таблицю про внесок Оксани Мешко для незалежної України. Працюючи за наведеною схемою.

Категорія внеску	Пояснення
Правозахисна діяльність	

інформаційна
логічна
аксіологічна
хронологічна
просторова

		<p>правозахисної діяльності, сприяючи створенню Українського комітету «Гельсінкі-90».</p> <p>Оксана Мешко померла 2 січня 1991 року у віці 85 років у Києві. Її поховали 5 січня на Байковому кладовищі поруч з матір'ю. У 1995 році на її могилі були встановлені два козацькі хрести за кошти, зібрані громадськістю.</p>	<p>Боротьба за права та свободу</p> <p>Розкриття правди про тоталітарний режим</p> <p>Символ незламного духу</p>		
5 хв.	V. Систематизація знань		<p>Гра на перевірку знань. Учні дають відповіді на запитання. (Правда або Неправда)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Оксана Мешко народилася в селі Старі Санжари під Києвом. (Неправда) 2. Її батько, Яків Петрович Мешко, був активним учасником Української революції 1917-1921 років. (Правда) 3. Оксана Мешко пройшла ув'язнення в сталінських таборах в Ухті (Комі АРСР). (Правда) 4. У 1947 році Оксана Мешко була звинувачена у замаху на першого секретаря ЦК КП(б)У Микиту Хрущова. (Правда) 5. В 1980 році Оксану Мешко заарештували за антирадянську агітацію та пропаганду. (Правда) 6. Після звільнення з заслання Оксана Мешко взяла активну участь у створенні 	логічна комунікативна мовленнєва	

			Українського комітету "Гельсінкі-90". (Правда) 7. Оксана Мешко померла в 1995 році у віці 85 років. (Неправда)	
3 хв.	VI. Висновки	На уроці ми досліджували життя та діяльність Оксани Мешко, видатної української діячки, яка віддано працювала на благо своєї країни, борючись за свободу, права та гідність українського народу. Засвоєння матеріалу про її боротьбу за незалежність України, ув'язнення та репресії, а також активну діяльність у правозахисному русі надає нам розуміння важливості патріотичних ідеалів та готовності жертвувати за них.	Чек-лист <i>Заповнити чек-лист</i> Учні самостійно оцінюють себе та урок	логічна комунікативна
1 хв.	VII. Домашнє завдання		Домашнє завдання: 1. Складіть короткий есе або зробіть презентацію про життя та діяльність Оксани Мешко, підкреслюючи її внесок у боротьбу за незалежність України та права людини. 2. Порівняйте життя та діяльність Оксани Мешко з іншими дисидентами чи правозахисниками з інших країн. Які спільні риси та відмінності в їхніх боротьбах?	

			3.Розгляньте роль жінок у правозахисному русі в історії України та інших країнах. Які виклики вони ставили перед собою?	
--	--	--	---	--

Оксана Мешко в молоді роки

Інтернет газета. URL: https://m.gazeta.ua/articles/history/_meni-navit-krasche-schob-ya-bula-zaareshtovana-110-rokiv-tomu-narodilasya-kozacka-matir-oksana-meshko/607072 (Дата звернення: 31.05.2024).

Сім'я Оксани Мешко

Локальна історія. URL:

https://localhistory.org.ua/media/images/Meshko_nove.max-1920x900.format-webp.webp (Дата звернення: 31.05.2024).

*Оксана Мешко разом з членами УГГ (зліва направо): Михайло Горинь та
Василь Овсієнко. Приблизно 1990 рік*

Майдан. Дрогобицька газета. URL: <http://maydan.drohobych.net/?p=47503> (Дата звернення: 31.05.2024).

Фотографія Оксани Мелешко перед другим засланням

Майдан. Дрогобицька газета. URL: <http://maydan.drohobych.net/?p=47503>

(Дата звернення: 31.05.2024).

Оксана Мешко разом із сином на засланні. 1981 р.

Майдан. Дрогобицька газета. URL: <http://maydan.drohobych.net/?p=47503>
(Дата звернення: 31.05.2024).